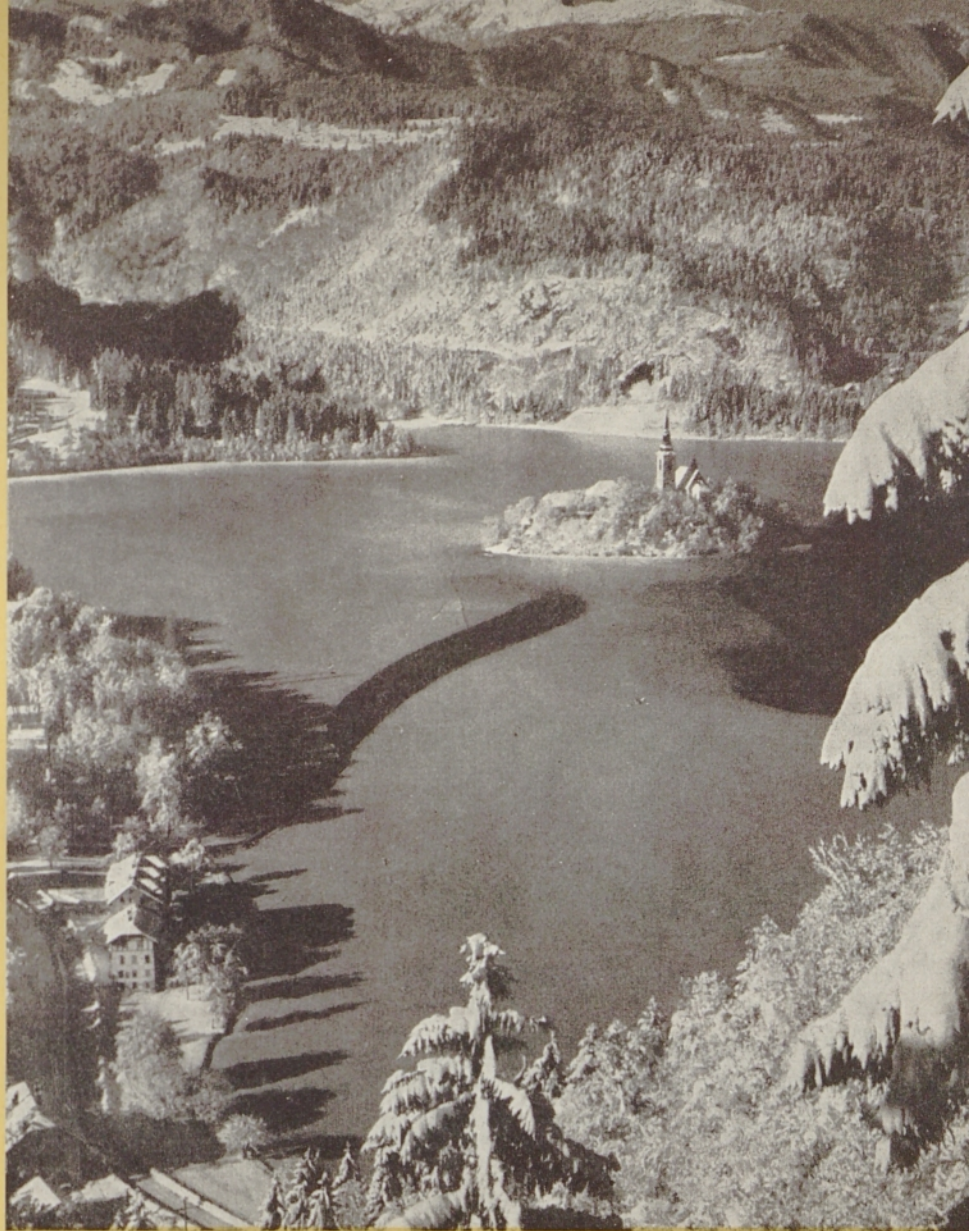
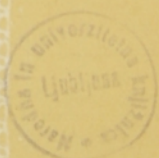

Printed in Yugoslavia

R O D N A
G R U D A

FEBRUAR 1960

VSEBINA

Sedmi občni zbor Slovenske izseljenske matice

Ljudski poslanec Julij Beltram:

Uspevamo, ker smo delavcem
zaupali

Lojze Kocjančič:

Tam v Istri sem doma (pesem)

Črtomir Šinkovec:

Zemlja (pesem)

Ljudska poslanka dr. Sonja Kukovec:

Zakaj je bila nujna reforma stano-
vanjskih najemnin

I. S.:

Izleti in prireditve letošnjega
Izseljenskega tedna

Viktor Pirnat:

Prebrisana Jane in Mihél

Po domači deželi

Dr. Miha Butina:

Pravice delavcev in nameščencev iz
socialnega zavarovanja

M. Višnikar, Merlebach:

Zopet smo zasuli nov grob

Kaj delajo naši na tujem

Rojaki nam pišejo

France Bevk:

Kresna noč (nadaljevanje)

Kajetan Kovič:

Leto teče (pesem)

Slika na naslovni strani:

Zima na Bledu

(Foto: Jaka Čop, Jesenice)

ROJAKINJE, ROJAKI!

Vse knjige iz domovine
naročajte pri

**Državni založbi
Slovenije**

Ljubljana, Titova 25, Jugoslavija

Na zalogi imamo:

*najnovejše učne knjige
učbenike za tuje jezike
slovnice in slovarje
pesmarice
leposlovne
in strokovne knjige*

Slovenski izseljenski koledar 1960

SO NAŠI ROJAKI PO SVETU LEPO SPREJELI

Za trud pri razširjanju koledarja smo dolžni toplo zahvalo našim prizadevnim zastopnikom, posebno še tistim, ki so nam že sedaj poslali naročila za prihodnji koledar in jih celo zvišali. Želeli bi, da to store tudi drugi naši zastopniki, saj jim to, po dosedanjem zanimanju za koledar na njihovem področju, ne bo pretežko. S tem bi nam olajšali delo pri določanju naklade. Trudili se bomo, da bo kvaliteta tudi prihodnjega koledarja odlična.

Na zalogi imamo še manjše število izvodov koledarja. Kdor bi ga želel imeti, naj piše na naslov

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

Ljubljana

Cankarjeva c. 1/II

Rodno grudo izdaja Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. Izhaja dvanajstkrat na leto. Poština plačana v gotovini. Odgovorni urednik Tomo Brejc. Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 1/II. — Rokopisov in slik, ki jih nismo naročili, ne vračamo. Cekovni račun pri Komunalni banki 600-704/5-155

RODNA GRUDA

ILUSTRIRANA REVILJA SLOVENSKE
IZSELJENSKE MATICE V LJUBLJANI

FEBRUAR 1960

LETO VII.

Miha Maleš: Goričanka

SEDMI OBČNI ZBOR Slovenske izseljenske matice

V soboto, 23. januarja je bil v Klubu poslancev LS LRS VII. občni zbor Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. Udeležilo se ga je več kakor 40 delegatov, članov glavnega odbora SIM ter gostov, med temi predsednik Hrvatske izseljenske matice Vicko Krstulović ter član njenega glavnega odbora Jovo Raić ter predsednik Srbske izseljenske matice iz Beograda Stevo Serdar.

Občni zbor je vodil v imenu delovnega predstava predsednik SIM Ivan Regent, ki je — po počastitvi naših umrlih rojakov — v svojem pozdravnem govoru navajal pomen izseljenških matic za povezavo med domovino in izseljenci ter za ohranitev slovenske in jugoslovanske narodne zavesti med našimi rojaki na tujem. Vsak izseljenec postane lahko nekak konzul rojstne domovine v tujini, vsak naš obiskovalec tujih dežel pa konzul nove Jugoslavije med jugoslovanskimi izseljenci. Naši gospodarski izseljenci preživljajo svoj življenjski večer, njihovi potomci pa v glavnem ne poznajo več naših jezikov, čeprav se bolj ali manj zavedajo svojega porekla, a v največ primerih domovine svojih staršev ali dedov še niso videli. Imamo pa tudi precej novih izseljencev, tako iz vrst političnih nasprotnikov socialistične Jugoslavije, dalje iz vrst mladih ljudi, ki menijo, da je kruh na tujem lažji in da ga delijo v večjih kosih,

in pa izseljence, ki potujejo iz gospodarskih razlogov, predvsem s Tržaškega, v Avstralijo. Vsi ti za socialistično Jugoslavijo miso izgubljeni in bi bila vsekakor potrebna navezava stikov z njimi.

Obširno poročilo o delu SIM je podal njen tajnik Albert Švagelj. Poudaril je, da so dobri vtisi, ki jih ob obisku domovine odnesejo s seboj naši rojaki, močno orožje v boju za dober glas socialistične Jugoslavije. Matica si prizadeva, kjer in kakor more, da bi pomagala našim izseljencem: svetuje jim; pošilja jim gradivo za kulturne prireditve; ureja denarna in premoženjska vprašanja; intervenira, kjer se je kaj zataknilo; prireja izlete, prireditve, proslave; sprejema izseljence; skrbi, da bi jim bilo v domovini kar najbolj prijetno.

Blagajniška poročila za 1958 in 1959 je prebral za glavni odbor predsednik nadzornega odbora Cvetko A. Kristan, ki je podal tudi poročilo nadzornega odbora. V njem predlaga potrditev računskih poročil, razrešnico glavnemu odboru in pohvalo vsemu kolektivu in sodelavcem Slovenske izseljenske matice.

Razprava je bila živahna ter stvarna in je bilo v njej podanih precej predlogov in misli za izboljšanje in izpopolnitev dela v bodoče. V njej so sodelovali Zima Vrščaj, inž. Pavle Žav-

Občni zbor
Slovenske izseljenske matice.

Govori inž. Pavle Žavcar

car, Bogo Gorjan, Pavle Bojc, Peter Puhek (iz Detroita, Mich.), Vicko Krstulović, Stevo Serdar, Ludvik Troha, Mirko Zlatnar, Mirko Ličen, Jovo Raić, Ivan Regent in Cvetko Kristan. Tudi na nekatera izvajanja v razpravi se bomo še povernili.

Sprejeta je bila še sprememba pravil, predvsem, da bodo občni zbori odslej na dve leti, da naj ima glavni odbor do 32 članov in izvršilni odbor do devet članov.

Pri volitvah je bil izvoljen 32-članski odbor, ki se je na seji, ki je bila takoj po občnem zboru, tudi konstituiral in je izvolil 9-članski izvršilni odbor in 3-članski nadzorni odbor. Predsednik Matice je še nadalje Ivan Regent, podpredsednika sta pa Zima Vrščaj in Jože Plevnik.

Letošnji občni zbor Slovenske izseljenske matice je pokazal, da se vsa jugoslovanska javnost dobro zaveda pomembnosti dela izseljenskih matic za naše rojake v tujini.

Ljudski poslanec Julij Beltram:

O B D E S E T I O B L E T N I C I D E L A V S K I H S V E T O V

Uspevamo, ker smo delavcem zaupali

»... Morda bo kdo mislil, da je ta zakon preuranjen, da delavci ne bodo mogli obvladati komplicirane tehnike upravljanja tovarn in drugih podjetij. Kdor tako misli, se moti in tako gledanje na to vprašanje bi pomenilo imeti nezaupanje v naše delavce, pomenilo bi ne videti, kako velike ustvarjalne sile bo prav to upravljanje razvilo pri naših delavcih, ker bo ta zakon našim ljudem še bolj odprl perspektivo njihove in bodočnosti vse skupnosti...«

S tako vero v delavski razred Jugoslavije je tovariš Tito obrazložil poleg ustave najvažnejši zakon, ki ga je kdaj sprejela Ljudska skupščina: Zakon o delavskem upravljanju v gospodarskih organizacijah. Po tem zakonu so delavci postali gospodarji tovarn. S tem se je v bistvu menjal tudi njihov položaj v proizvodnih odnosih: zdaj

ne bodo samo proizvajali, zdaj bodo tudi gospodarili s proizvodi in proizvodnimi sredstvi. To je bila politična odločitev zgodovinskega pomena, ki osvetljuje sposobnost vodstva z maršalom Titom na čelu, da prvo odločno pristopi k uresničevanju velikega cilja osvoboditve dela.

Preteklo je deset uspešnih let naporega dela. S proizvodnjo so rasli in se usposabljali delavci tudi za obvladovanje komplicirane tehnike upravljanja gospodarskih organizacij. Vzporedno z razvojem proizvodnje in delovnih kolektivov je naraščala tudi ekonomska osnova za samostojno gospodarjenje, ki danes dosega že do 50% družbenega proizvoda v posameznih gospodarskih panogah. Prav ta decentralizacija sredstev na sambupravne gospodarske organizacije označuje tip socialistične demokracije v Jugoslaviji.

Posebno pomembno in poučno je, da je praksa potrdila družbene in gospodarske prednosti sistema delavskega samoupravljanja v gospodarstvu. Namesto prerokovane anarhije se je razvila tako zavestna akcijska enotnost delovnih kolektivov v delu, ukrepah in ciljih, da vzbujajo zanimanje v številnih drugih deželah. V tem času narašča industrijska proizvodnja povprečno 13,2 odstotka letno, kmetijska pa 7,2 %; narodni dohodek pa 10,5 % povprečno na leto. Posebnost naglega gospodarskega vzpona je v tem, da je tudi sorazmerno naraščanje proizvodnje vsako leto večje in da je trikrat večje kot v razvitih evropskih državah in dvakrat večje kot v nerazvitih deželah sploh.

Ključ teh izrednih uspehov je v vsklajenosti ekonomske politike z družbenim sistemom. Tak napredek je mogoč le, če se z gospodarstvom razvijajo tudi socialistični družbeni odnosi.

Dalje, v taki delitvi dohodka, ki stimulira proizvajalce za večjo proizvodnjo in daje skupnosti optimalne možnosti akumulacije za nove proizvodne kapacitete. To nazorno kaže vzporedno naraščanje osebnih dohodkov in osebne porabe, ki se dviga vsako leto (10,1 %) skoraj v enakem odstotku kot narodni dohodek. To vrednotenje vloge človeka v proizvodnem procesu, ta neposredna udeležba vsakega proizvajalca na ustvarjenem dohodku, ki se deli po vložnem trudu, je važno spoznanje, ki je doživelo polno učinkovitost v praksi.

In končno, v dejstvu, da samoupravljanje gospodarskih organizacij dobiva vedno močnejšo ekonomsko podlago. Delavski sveti v podjetjih povsem samostojno razpolagajo z vedno večjimi sredstvi, ki jih uporabljajo skladno s potrebami

Seja delavskega sveta Tovarne roto papirja Videm-Krš

podjetja in delovnega kolektiva. Stopnja naraščanja skladov v podjetju je odvisna od boljšega ali slabšega gospodarjenja v podjetju, kar vpliva tudi na višino osebnih dohodkov in na večje ali manjše možnosti izgradnje objektov družbenega standarda, bodisi stanovanj za člane kolektiva, delavskih restavracij, počitniških domov, šol ali športnih objektov.

Tak sistem decentralizacije in stimulacije pa mobilizira vsakega zaposlenega delavca pa tudi vse ljudi, ki živijo v občini, kjer stoji tovarna, za večjo proizvodnjo in racionalno potrošnjo. Uspešno delo tovarne se odraža na vseh področjih v občini.

To medsebojno prepletanje individualnih koristi s koristmi širše skupnosti, ko se proizvajalec pojavlja kot potrošnik, in dejanske možnosti kolektiva, da odločilno vpliva na življenje vse okolice, spreminja delavca v človeka, ki motri proizvodnjo z vidika potrošnje.

Zato se delavec ne zapira več v okviru tovarniškega ozidja. Njega poslej zanima tudi, kako bo občina in druge upravne enote uporabila dobljena sredstva, predvsem pa, za kaj jih bo namenila. Zato imajo proizvajalci v ljudskih odborih in v skupščinah posebno mesto — zbor proizvajalcev —, kjer uveljavljajo tudi pri delitvi in potrošnji družbenih sredstev odločilen vpliv.

Uresničevanje načel zakona o delavskem upravljanju, ki je popolnoma spremenilo proizvodne odnose, je zahtevalo nadaljnjo razraščanje sistema samoupravljanja na vsa področja družbenega življenja, v sistem, ki ima danes svojo obliko. Izredni gospodarski uspehi v tem obdobju so rezultat zaupanja v moč in sposobnost delovnih ljudi.

Dva stara znanca iz predvojnega delovanja naših izseljenjskih organizacij Tomo Brejc, urednik nekdanjega Glasa izseljencev v Parizu, in nekdanji dolgoletni tajnik podporne jednote v P. de C. France Močilnikar

V Črničah na Vipavskem so pri »Nemčevih« pred kratkim imeli kar dva jubileja. Mati Alojzija Podgornik-roj. Lozar je slavila 90. rojstni dan, njena hčerka Mary, poročena Rebek, ki je prišla iz Chicaga po 57 letih na obisk, pa 60-letnico rojstva. Jubilantki sta prejeli veliko čestitk, daril in cvetja od sorodnikov in prijateljev

6. januarja je na Okroglici pod Ozeljanom praznoval svoj 95. rojstni dan Franc Hrovatin. Je še prav krepak in se večkrat napoti peš v rojstno vas Vitovlje, ki je oddaljena 6 km. Tudi s kolesom se še vozi in trdijo, da je najstarejši kolesar na Primorskem. Oče »Ščinov« kakor mu pravijo, ima v Argentini sina Jožeta ter hčerki Marijo in Stefko

(M. Ličen)

Argentinski rojak Dominik Lisjak, predsednik odbora »Lipa«, slovenske zadruga in odbornik Simon Gregorčičevega odbora iz Argentine, ki je bil od lanske pomladi na obisku v domovini, se je nedavno spet vrnil v Argentino. S seboj je odnesel polno lepih vtisov in bogat album, ki mu ga je poklonil občinski ljudski odbor v Kobaridu. V njem je s fotografijami in dokumenti zajeto vse delo za postavitve Gregorčičevega spomenika v Kobaridu, zato je ta album res lep in dragocen zgodovinski dokument. Pred odhodom se je rojak Lisjak poslovil na uradu Slovenske izseljenske matice. Na sliki od leve: tajnik matice A. Svagelj, rojak Lisjak, predsednik matice I. Regent in član izoršnega odbora matice povratnik iz Argentine Franc Kurinčič

M. de Reggi:

Ob starem
istrském ognjišču

Lojze Kocjančič:

Tam v Istri sem doma

Na tvojih pustih, kamenitih tleh
si mi kot v trdi zibeli postlala
in za to šolo v mojih mladih dneh
ti bodi, Istra, tisočera hvala.

A vse ni kamen, trnje in pelin:
je sadno drevje tu, so plodna polja,
še tujcem točiš v čaše žlahtnih vin
in z novim letom poln je kamen olja.

Zaklad ni naših tal ves raziskan,
a morskih že in zemskih sredstev sila
bogastvo nosi pridobljenih rud.

Ne bo zaman, Istran, doma tvoj trud:
Ta naša zemlja vina, olja vlila
ti bo na trudno in pekočo dlan.

Črtomir Sinkovec:

Zemlja

Od vseh preprostih besed,
od vseh preprostih imen,
meni najlepše zveni:
zemlja.

Vsa mi diši
po trpljenju in znoju,
vsa mi diši
po tisočletnem opoju
ljubezni in tople krvi.

Vse, vse velja nji:
še v ljubljene žene objemu
njen sem samo,
v brbljavi besedi otroka
slišim le njo
in v vetru, ki v belih se brezah igra,
ona šumi mi mehko...

O, zemlja: žena in dete,
ljubezen in jaz
smo v tvojem imenu doma.

Ljudska poslanka
dr. Sonja Kukovec:

Zakaj je bila nujna reforma stanovanjskih najemnin

Novembra lani je Zvezna ljudska skupščina sprejela vrsto zakonov in uredb, s katerimi se je spremenil dosedanji način financiranja stanovanjske izgradnje in s tem v zvezi tudi višina najemnin.

Do svoboditve v letu 1945 so bile tudi pri nas najemnine za stanovanja ekonomske v tistem smislu, kot ga poznamo še danes več ali manj povsod v starem svetu. To se pravi: bile so tako visoke, da so se iz teh sredstev hiše lahko vzdrževale, popravljale in v dvajset do trideset let amortizirale. Lastnikom so omogočale, če že ne življenje brez dela, vsaj višji življenjski standard, kot bi ga imeli, če bi morali živeti od golega mesečnega zaslužka.

Po osvoboditvi so bile najemnine globoko znižane. Povprečni mesečni izdatki štiričlanske družine za stanovanje pred sedanjo reformo so znašali komaj 3 do 4% od celotnih izdatkov. Tak ukrep je bil takrat potreben iz gospodarskih in političnih razlogov, od katerih omenjam samo dva: onemogočiti je bilo treba izkoriščanje najemnikov in s tem preprečiti, da bi lastniki večstanovanjskih hiš lahko še nadalje živeli od stanarin namesto od svojega dela.

Z leti pa so začele čedalje bolj izbijati slabe strani nizkih najemnin, ki v mnogih primerih niso zadoščale niti za redno vzdrževanje stavb in nujna popravila, da o amortizaciji sploh ne govorimo. Nevarnost je že bila, da bodo začele propadati obstoječe stavbe. Bilo je jasno, da bo treba takoj, ko bo to dopuščalo splošno gospodarsko stanje, podvzeti odločne ukrepe za ohranitev in povečanje števila stanovanj.

Ko je letos naše celotno gospodarstvo — ne samo industrija, temveč tudi kmetijstvo — doseglo izredne uspehe, je nastopil trenutek za stanovanjsko reformo: za zvišanje najemnin in spremembo načina financiranja izgradnje stanovanjskih hiš. Pri tem izhajamo s stališča, da morajo najemnine kriti stroške upravljanja, tekočega vzdrževanja večjih popravil in seveda tudi amortizacijo.

Prehod na te gospodarsko nujne najemnine je bil izveden tako, da tega ogromna večina naših

delovnih ljudi sploh ne bo občutila. Izračuni so pokazali, da je treba za potreben dvig najemnin povečati celotni plačni fond v Jugoslaviji za 5%. Da pa ne bi bile preveč prizadete tiste družine, kjer je mnogo otrok, zaposlen pa samo en družinski član, ali družine nižje kvalificiranih delavcev, ki stanujejo v modernih stavbah naših novih industrijskih naselij, so se s 1. januarjem 1960 povečale plače vseh zaposlenih za 6,5% in ne samo za 5%. Še boljše se bodo zvišale pokojnine, invalidski dodatki itd. V absolutnih številkah pomeni to, da bo dala skupnost našim delovnim ljudem 49 milijard dinarjev več kot doslej za to, da pridemo tudi na tem področju na prave gospodarske odnose. Ker se bo od teh 49 milijard vrnilo v družbene sklade v obliki amortizacije in davka na dohodke iz zgradb samo približno 12 milijard, približno toliko pa bo tudi uporabljeno za vzdrževanje in popravila stavb, ker znaša amortizacija 50% najemnine, pomeni to, da so dobili z novim letom mnogi naši delavci in uslužbenci precej več denarja kot bodo znašale nove najemnine. V Jugoslaviji imamo namreč 52% stanovanj zelo slabih in v njih bo absolutni dvig najemnine dokaj nizek. Računamo, da bo le približno 10% družin, ki stanujejo v velikih komfortnih stanovanjih, moralo plačati za stanovanje v bodoče več kot pa se jim bodo zvišali dohodki. Ti najemniki se bodo pač morali odločiti, ali za zamenjavo stanovanja za manjše ali pa za podnajemnika, kolikor ne bodo hoteli spremeniti strukture svojih izdatkov.

Povečanje čistih prejemkov za 6,5% pomeni dejansko samo prenos ustreznih zneskov iz dosedanjih bruto plač v neto plače. Že od leta 1955 so namreč vsi naši delavci in uslužbenci plačevali mesečno v stanovanjski sklad 7% od svojih bruto plač, ki so se istočasno z uvedbo tega prispevka za toliko zvišale. S sredstvi, zbranimi v teh skladih, je bila v zadnjih letih omogočena čedalje večja gradnja stanovanjskih hiš, kar kažejo naslednji podatki: v letih 1953 do 1956 je bilo z družbenimi sredstvi zgrajenih v mestih letno okrog 15.000 stanovanj, v letih 1956 do 1959 pa 30.600 oziroma 39.000 stanovanj v letu 1959. Na tako povečanje niso vplivala samo čedalje večja sredstva skladov, ki so rasla sorazmerno z zviševanjem prejemkov naših delovnih ljudi, temveč morda še bolj dejstvo, da so stalni in zagotovljeni dohodki skladov omogočali načrtno in zato mnogo boljše organizirano, s tem pa tudi cenejšo gradnjo, kot pa je to bilo mogoče pred letom 1955. Vsa ta dejstva govorijo za to, da je treba stanovanjski sklad kljub prehodu na ekonomske najemnine ohraniti še v naprej. Spreminja se pa seveda način financiranja, ker je s prenosom 6,5% iz bruto v neto plače odpadel dosedanji avtomatični vir dohodkov. Novi stalni viri dohodkov stanovanjskih skladov so odslej

IZLETI IN PRIREDITVE

letošnjega Izseljenskega tedna

Izseljenska matica Srbije kot organizatorica glavnih prireditev letošnjega Izseljenskega tedna, ki bo od 3. do 10. julija, je v soglasju z drugimi izseljenskimi maticami sestavila podroben načrt teh proslav, ki bodo v Vojvodini in Beogradu.

Prva proslava bo 7. julija zvečer v Subotici v parku ob znamenitem jezeru Palič, kjer se bodo nadaljevale tudi naslednji dan. Drugi del programa bo nato v Novem Sadu, zaključek pa v Beogradu. V Subotici bodo pri kulturnomet-

niškem programu sodelovali člani narodnega gledališča iz Subotice, na jezeru Palič pa bo prirejena velika tekma med športnimi društvi za Izseljenski pokal. Na prireditvah v Novem Sadu bo sodelovala Opera novosadskega narodnega gledališča, v Beogradu pa bo nato zaključek z nastopom znamenite kulturnometniške skupine »Kolo« z Večerom plesov in pesmi narodov Jugoslavije.

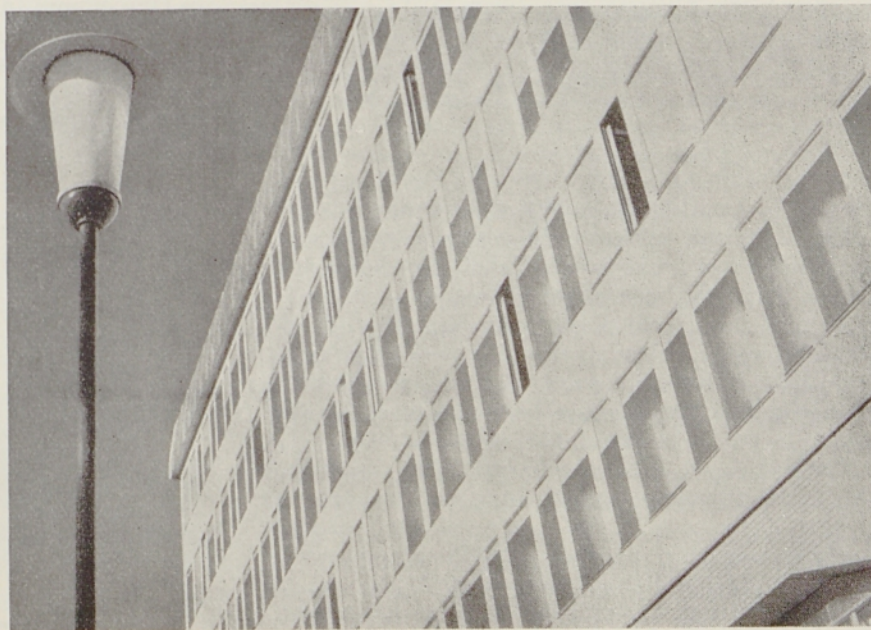
Na glavne proslave letošnjega Izseljenskega tedna bodo izseljenske matice kakor doslej organizirale več krožnih potovanj po Jugoslaviji v raznih smereh, da bodo izletniki videli čimveč lepih krajev ter se čimbolje spoznali z današnjim napredkom rojstne domovine. Vsi izletniki se bodo sešli v krajih glavnih prireditev v Vojvodini in v Beogradu.

v glavnem del najemnine, ki odpade na amortizacijo, davek na dohodek od zgradb ter prispevek podjetij in ustanov v višini 4% njihovih dohodkov. Ta prispevek podjetij in ustanov gre na račun dosedanjih zveznih davkov ter zato ne predstavlja nikake dodatne obremenitve.

Mislim, da je iz vsega povedanega dovolj jasno ne samo to, da je ta reforma bila nujna, temveč tudi to, da je izvršena na tak način, da ne ogroža življenjskega standarda naših delovnih ljudi in da je zato tudi v popolnem skladu z našimi socialističnimi načeli. Večja sredstva skladov za stanovanjsko izgradnjo, s katerimi računamo v prihodnjih letih, nam bodo omogočila v nekaj letih rešiti vprašanje pomanjkanja stanovanj v mestih in industrijskih naseljih.

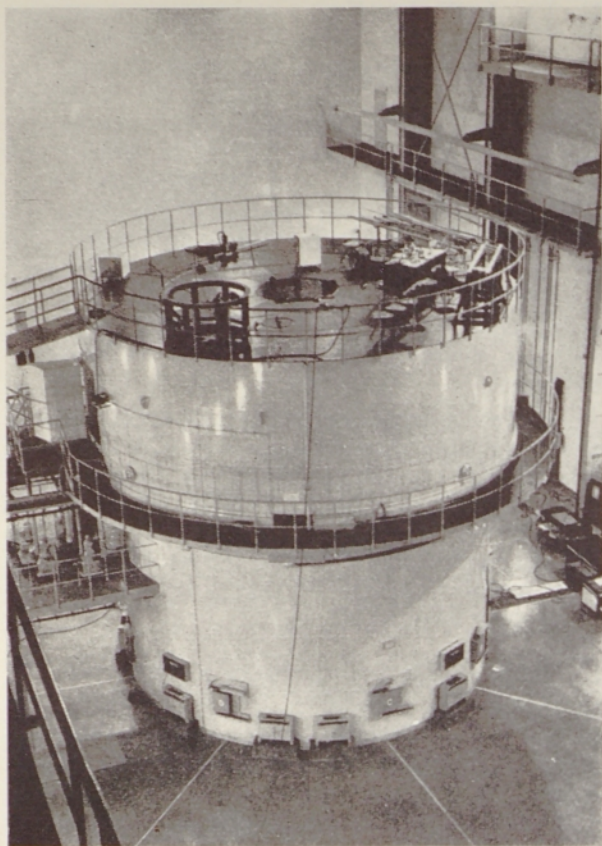
KAKO IN KJE BOMO POTOVALI S SLOVENSKO IZSELJENSKO MATICO

Že v enajsti številki lanskega letnika »Rodne grude« na str. 260 smo opisali naš letošnji izlet na prireditve Izseljenskega tedna. Pa ga bomo še enkrat ponovili za tiste, ki so morda tisti članek spregledali ter še marsikaj dopolnili, kar so matice medtem sklenile. Torej drži, da se bomo zbrali kar na pikniku 4. julija, ko praznujemo naš Dan borca, ameriški rojaki pa zraven še Dan ameriške neodvisnosti. Ker so bili lami na pik-

Motiv
iz današnje Ljubljane

(foto prof. Letinič)

Novi raziskovalni jedrski reaktor v inštitutu za jedrsko energijo »Boris Kidrič« v Vinči pri Beogradu spada med osem največjih na svetu. Obratovati je začel 28. decembra lani. Ob zaključku del za zgraditev tega raziskovalnega reaktorja je poslal predsednik republike Josip Broz-Tito kolektivu inštituta pismo, v katerem pravi med drugim: »Želel bi, da reaktor čimprej postane proizvajalec radioaktivnih izotopov, katerih uporaba je zlasti važna v vseh panogah znanosti in gospodarstva. — Predvsem pa naj bo ta reaktor tudi šola naših kadrov in vir, iz katerega bodo izžarevale nove znanstvene in tehnične misli ter nova dejanja naših znanstvenikov, inženirjev in tehnikov

niku v Polhovem Gradcu vsi tako zadovoljni, je Slovenska izseljenska matica upoštevala številne želje in bo tudi letos piknik v tem lepem kraju. Prav lušno se bomo imeli. Pevci nam bodo peli in godci igrali domače pesmi in viže. Ker so iz ZDA med letošnjimi obiskovalci napovedani tudi številni rojaki, ki so priznani pevski umetniki, bodo gotovo tudi ti s svojim nastopom obogatili naš program. Naplesali se bomo pošteno, jedi in pijača bo na izbiro, da bodo vsi zadovoljni.

Tisti, ki se bodo prijaviili za izlet po Jugoslaviji, se bodo iz Polhovega Gradca odpeljali v Ljubljano, kjer bodo skupno večerjali in nato v hotelu prenočili. Naslednje jutro jih odpeljejo avtobusi podjetja Kompas (Putnik) proti sončni Opatiji. Od tam pa bodo potovanje nadaljevali

z udobno ladjo ob lepi dalmatinski obali z Reke preko Splita v starodavni Dubrovnik, kjer se bodo odpočili in se nakopali ter si ogledali znamenitosti mesta. Kakor ptička lastovička jih bo iz Dubrovnika odnesel avion v Vojvodino na prireditve Izseljenskega tedna. Tam se bodo srečali z rojaki izletniki iz drugih republik in jih bo nato skupna pot povedla v Beograd na zaključno proslavo. Iz Beograda bodo naši izletniki z avionom poleteli v Zagreb, nato pa se z avtobusi po novi avtomobilski cesti vrnili v Ljubljano.

Cena tega osemdnevnega izleta, vključno z vsemi prevozi, prenočitvi in prehrano v prvovrstnih hotelih je 124 dolarjev za osebo oziroma protivrednost v drugi valuti. Prijave za izlet sprejema do konca maja Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva 1/II. Kakor vsako leto bo tudi letos za rojake, ki pridejo v stari kraj na obisk, prirejen posebej 7-dnevni izlet po Sloveniji. Če bo število prijaviteljev večje, bosta prirejena dva oziroma še več takšnih izletov.

IZLET IZSELJENSKIH MATIC SRBIJE, MAKEDONIJE TER BOSNE IN HERCEGOVINE

Izseljenske matice Srbije, Makedonije ter Bosne in Hercegovine so pripravile za rojake skupen izlet po Jugoslaviji, ki bo trajal 15 dni. Izletniki se bodo 7. julija zjutraj odpeljali iz Beograda preko Fruške gore v Vojvodino na svečanosti Izseljenskega tedna. Devetega julija se bodo vrnili v Beograd na zaključno prireditev, naslednji dan pa bodo nadaljevali potovanje z avionom v Titograd v Črni gori. Nadaljnja pot jih bo z avtobusi povedla skozi Cetinje, Budvo v Črnogorskem primorju, Miločer, Kotor, Perast in Hercegnovi in nato preko Konavljia in Cavtata v Dubrovnik, kjer bodo ostali tri dni in pet noči. Ložirali bodo v najlepšem hotelu »Ekselsior« in v tem času napravili tudi več izletov v okoliške kraje. Vračali se bodo preko Metkovića, skozi Mostar, Jablanico v Sarajevo, kjer bodo ostali

Novi Sad — na desni palača doma Jugoslovanske ljudske armade, na levi poslopje Izoršnega sveta

Skofja Loka, eno najbolj slikovitih slovenskih mest. V starem gradu, ki je bil nekoč last brižinskih škofov, so lani uredili znameniti Loški muzej.

(Foto Mlakar)

dva dni. Nadaljnja pot pa jih bo vodila še skozi naslednje kraje: čez planino Romanijo v Višegrad, Titove Užice, preko Kablarske Klisure in Čačka v Kragujevac ter nato v Oplenac in Topolo. Zvečer 22. julija se bodo vrnili v Beograd.

Cena tega zanimivega petnajstdnevnega izleta vključno s prevozi, hrano in prenočišči v prvovrstnih hotelih je 190 dolarjev oziroma protivrednost v drugi valuti. Prijave sprejemajo do 31. maja: Matica iseljenika Srbije, Beograd, Nušičeva br. 4, ali: Matica iseljenika Makedonije, Skopje, Nikolov br. 90, Matica iseljenika Bosne i Hercegovine, Sarajevo, Đure Đakovića br. 31.

IZLETA IZSELJENSKE MATICE HRVATSKE

Izseljenska matica Hrvatske bo za rojake, ki bodo letos obiskali domovino, organizirala dva izleta.

Udeleženci prvega izleta, ki bo vključil prireditve Izseljenskega tedna, bodo odpotovali iz Zagreba 6. julija z avtobusom preko Slavonskega Broda, Djakova in Osijeka na glavne in zaključne prireditve Izseljenskega tedna v Subotico, Novi Sad in Beograd. Na povratku bodo obiskali Sarajevo, Dubrovnik, Split, Zadar, Plitvička jezera in se preko Karlovca vrnili v Zagreb.

Vsi stroški tega 13-dnevnega izleta znašajo 112 dolarjev za osebo oziroma protivrednost v drugi valuti.

Rojaki, ki bodo pozneje obiskali stari kraj in se bodo odločili za drugi izlet, pa bodo odpotovali iz Zagreba z avtobusom 6. avgusta. Obiskali bodo Stubice, rojstni kraj predsednika Jugoslavije maršala Tita Kumrovec, glavno mesto Slovenije Ljubljano, Postojno s svetovno znano Postojnsko jamo, slovensko obmorsko mesto Koper, Reko, Zadar, Split in se vrnili v Zagreb.

Vsi stroški prevoza, prenočišč in prehrane v najboljših hotelih znašajo za ta 10-dnevni izlet 84 dolarjev za osebo.

Vsi izleti bodo pod vodstvom izkušenih vodičev, ki bodo izletnike seznanili z zgodovinskimi zanimivostmi posameznih krajev in z njihovim današnjim razvojem. Povsod, kjer se bodo za delj časa ustavili, si bodo poleg zgodovinskih zanimivosti ogledali posamezne pomembne industrijske objekte, hidrocentrale in sploh vse tisto, kar daje najmočnejši pečat današnji rasti nove Jugoslavije.

Za izleta Izseljenske matice Hrvatske sprejema prijave: Matica iseljenika Hrvatske, Zagreb, Gajeva 2a.

Prebrisana Jane in Mihél

Malo nad lepo partizansko vasjo Dvor pri Žužemberku so nekdam pelala manjša kladiva, ki so raztezala železo in kovala koristno orodje. Med lastniki neumornih kladiv sta bila tudi mojstra Jane in Mihél. Njuna domova sta stala pod hribom ob Krki tesno drug ob drugem. Če so zaradi okvare kdaj umolknila Janetova kladiva, so bila Mihélova toliko glasnejša; če so njegova za trenutek obstala, so sosednja toliko bolj zvenela. Nabijalo in pelo je v njunih domovih vse ljube dni od zore do mraka. Dela ni manjkalo, vse je bilo zadovoljno.

Pa se je od nekod priselil tujec, občutljiv, da ne rečemo siten možak. Kraj mu je bil všeč. S hriba nad obema fužinama se je širil najlepši razgled na divje brzice temne Krke in na njeno

skoraj neprodarno sotesko, natrpano s stoletnim drevjem. Tujec je bil bogat in je pozimi stanoval v mestu, v gozdni samoti vrh hriba pa je hotel preživljati poletne dni. Zato si je tam gori postavil lepo hišico.

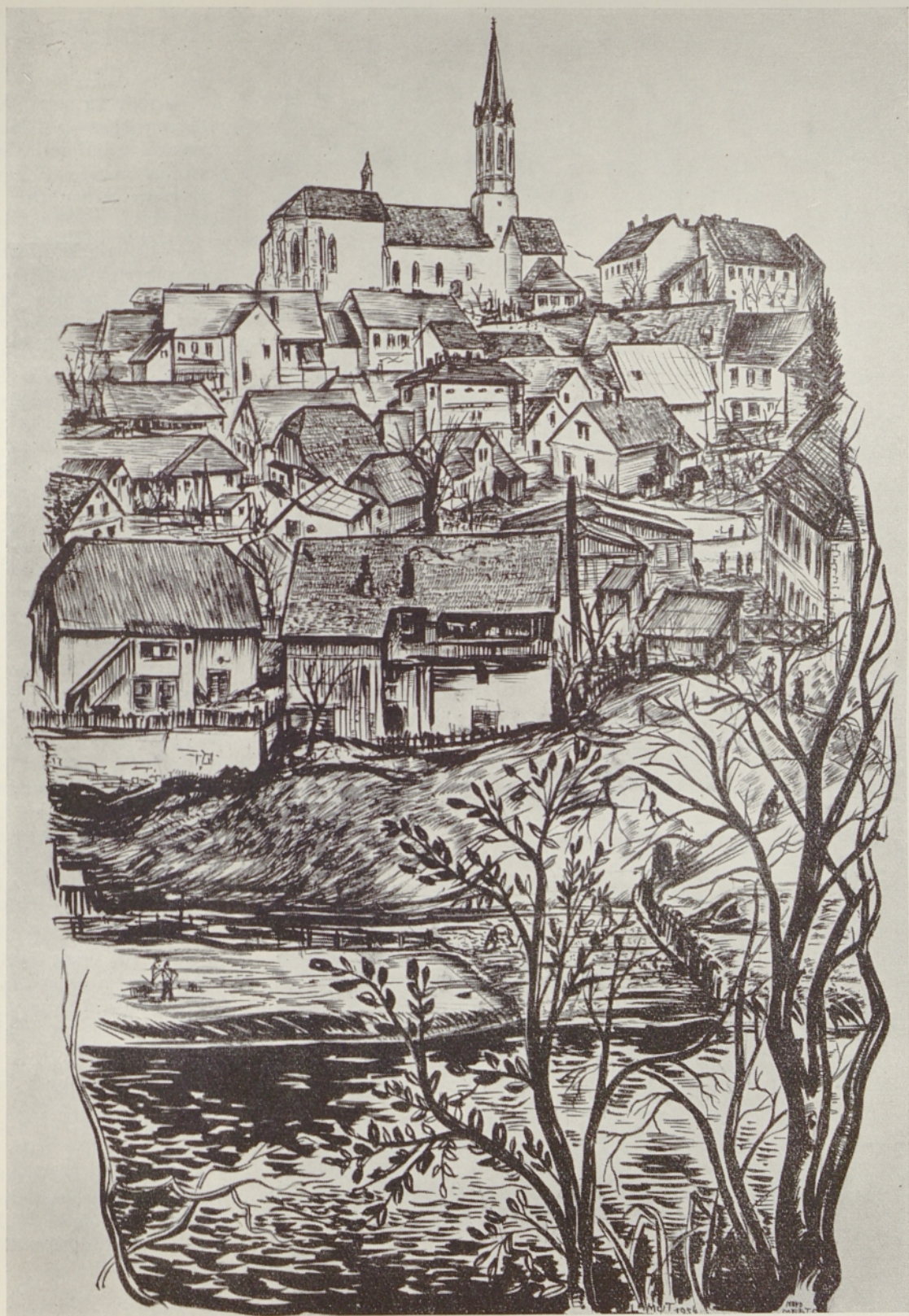
Mož pa se je uštel. Česar si je posebno želel, ni bilo. Nabijanje in žvenket v podnožju hriba sta motila njegov mir. Ko jima je potožil, sta mu Jane in Mihél odvrnila, da bi moral premisliti prej, kaj in kako, kladiva da so stara že nad sto let.

Tuji prišlek pa ni popustil in ju je tožil pri žužemberškem sodišču. Da bi prepiru napravila konec, sta Jane in Mihél izjavila, da sta za ceno po sto srebrnih goldinarjev pripravljena preseliti se vsak v drugo hišo. Mora pa potem s pismom in pečatom biti enkrat za vselej mir.

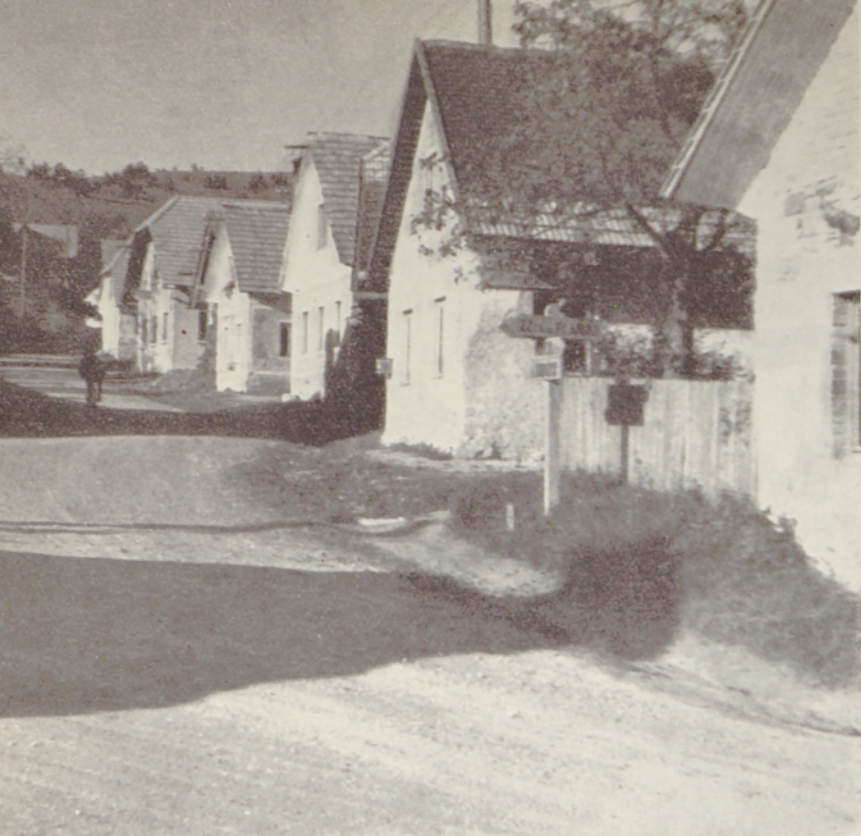
Nergač je bil zadovoljen, na mestu je odšel zahtevano vsoto. In Jane se je preselil v Mihélovo hišo, Mihél pa v Janetovo. Kladiva so nabijala dalje... Prepirljivi sosed, ki jima je nasedel, pa je šel preko tega in zavladal je spet stari mir v zgornji Krški dolini.

Vlado Lamut: Motiv iz Mirne peči

Vlado Lamut: Novo mesto

— Prvi so pred desetimi leti v Sloveniji izvolili delavski svet v tovarni gumijastih izdelkov »Sava« v Kranju. Desetletnico so slovesno praznovali z več prireditvami.

— Čebelarsko farmo je v Žalcu ustanovila Zadrúžna poslovna zveza, ki računa, da bo čez dve leti imela že 3000 panjev, ki bodo dali letno 15.000 kg medu.

— V Horjulu bodo osušili okrog 380 ha zamočvirjenih zemljišč, kjer bodo uredili pašnike za okrog 600 krav molznic, ki bodo dale letno 4.400.000 litrov mleka. Poleg teh nameravajo rediti tu tudi letno okrog 400 glav pitane živine za zakol.

— Kopeli z zdravilnimi zelišči so uvedli v novo preurejenem javnem kopališču v hotelu Slon v Ljubljani.

— Pet milijonov dinarjev je podaril predsednik Jugoslavije maršal Tito Zvezi borcev za ustanovitev posebnega socialnega sklada. S prispevki Centralnega odbora in dela sredstev Jugoslovanske loterije bo letos na razpolago okrog pol milijarde dinarjev. Ta sredstva bodo predvsem porabili za gradnjo stanovanj in zdravstvenih objektov za vojne invalide in bivše borce.

— Cela vrsta novih tovarn bo letos začela delati na Kosovem in v Metohiji. Vrednost vseh vrst izdelkov se bo povečala za 12 milijard dinarjev.

— Enajst novih ladij bo letos izdelala ladjedelnica »5. maj« na Reki in to za domače in tuje naročnike. Tri ladje bo izdelala za Argentino, dve nadaljnji pa za neko švicarsko podjetje. Ti dve bosta imeli posebne konstrukcije, kakršne gradi le malo ladjedelnic na svetu.

*Dve sliki z Bloške planote,
od koder je šlo mnogo naših
ljudi v svet*

D O M A Č I D E Ž E L I

— Ob obletnici smrti pesnika dr. Franceta Prešerna, ki je naš slovenski kulturni praznik, so letos 8. februarja prejeli Prešernove nagrade v Ljubljani: pisatelj Fran Albreht, kipar Stojan Batič, slikar Riko Debenjak, znanstvenik dr. Srečko Brodar in zborovodja Egon Kunej. Nagrajeni so bili tudi najboljši študenti ljubljanske univerze in umetniških akademij. Tudi mestni ljudski odbor v Mariboru je razdelil Prešernove nagrade zaslužnim kulturnim delavcem.

— Med Pakracem in Daruvarjem je bil vključen v električno omrežje nov daljnovod.

— Ladjedilnica »3. maj« na Reki je splovila novo veliko ladjo »Trebinje«.

— V mavrovskem sistemu novih elektrarn sta začeli obratovati hidrocentrali Brben in Raven. Z njima je bila zaključena gradnja prve etape elektroenergetskega sistema v Mavrovem.

— Cerkev v Iški vasi, v kateri so med zadnjo vojno Italijani mučili naše rodoljube, bodo obnovili. V obzidje bodo vzdali spominsko ploščo v spomin padlim.

— V Ptujju na Štajerskem so odprli centralni živinorejski veterinarski zavod za vse območje mariborskega okraja.

— V Trziču na Gorenjskem so začeli graditi nov zdravstveni dom, ker so bili dosedanji prostori v poslopju občinskega odbora zelo neprimerni.

— V Prosenjakovcih v Prekmurju bodo povečali pletiljski obrat, ki je bil lani priključen Tovarni perila v Murski Soboti. Pri gradnji novega poslopja bodo pomagali domačini s prostovoljnim delom in gradbenim materialom. Novi obrat bo odprt 24. septembra letos, ko bodo proslavljali 10-letnico izvolitve prvega delavskega sveta podjetja.

— V Murski Soboti bo v dnevih od 22. do 29. maja festival telesne kulture. Nastopili bodo poleg članov telesnokulturnega društva Partizan učenci, dijaki, taborniki, gasilci in folklorne skupine mladincev iz vseh krajev Pomurja. V teh dneh bo v Murski Soboti odprt tudi novi športni stadion.

— V Portorožu bodo v hotelu »Palace« že v letošnji sezoni urejene kabine za zdravilne blatne kopeli. To je začetek obnove portoroških termalnih kopeli, zaradi katerih je Portorož včasih slovel po vsej Evropi.

— Vinsko klet za 300 vagonov vina namerava v prihodnjih letih zgraditi vinogradniško gospodarstvo Jeruzalem-Ormož. V načrtu imajo tudi gradnjo velikega skladišča za sadje, v katerega bodo lahko shranili za 200 vagonov sadja.

— Leta 1963 bomo začeli z gradnjo tovarne za sulfatno celulozo, ki bo izdelala letno 24.000 ton sulfatne celuloze in 25.000 ton natron papirja, ki ga potrebujemo za embalažo. Tovarna bo zgrajena v bližini Dravograda.

*Podbrdo v Baški grapi
Benedikt v Slov. goricah
Gabrovka pri Litiji*

P ravice delavcev in nameščencev iz socialnega zavarovanja

ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE

V zdravstvenem zavarovanju je zavarovanec v primeru bolezni zdaj veliko bolj zaščiten kot je bil pred vojno.

Trajanje zdravljenja je bilo pred vojno omejeno. Pri zavarovancih je bila omejitev na 26 tednov oziroma, če je bil zavarovanec delj časa zavarovan, na 52 tednov. Sedaj trajanje zdravljenja ni omejeno in ima zavarovanec pravico do vseh dajatev iz zdravstvenega zavarovanja toliko časa, dokler ne ozdravi oziroma dokler je po mnenju zdravstvene službe pričakovati izboljšanje oziroma ozdravitev. V predvojni Jugoslaviji je bil delavec prepuščen sam sebi, če ni ozdravel v 26 oziroma v 52 tednih.

Nadomestilo namesto plače (hranarina) je znašala za vse zavarovance $\frac{2}{3}$ zavarovane mezde, kar je pomenilo praktično okrog 56 % zasluzka. Sedaj pa znaša to nadomestilo za prvih 7 dni 80 %, od 8. dne trajanja bolezni dalje pa 90 % zasluzka. Za porodnice ter za zavarovance, ki so

v staležu bolnih zaradi nesreče pri delu ali zaradi tuberkuloze, pa znaša to nadomestilo od prvega dne dalje 100 % zasluzka.

Porodniški dopust je trajal pred vojno 42 dni pred porodom in 42 dni po porodu. To je skupaj 84 dni. Sedaj znaša to dopust 105 dni in ima porodnica pravico še do dela s skrajšanim delovnim časom (4 ure) do 6 mesecev, z odobritvijo zdravnika pa do 8 mesecev po porodu. Za ostali delovni čas, to je za 4 ure, pa dobiva žena porodnica plačo od socialnega zavarovanja.

Družinski člani zavarovanca so poleg žene oziroma moža, ki je nesposoben za delo, in otrok tudi starši, očim in mačeha ter stari starši ter bratje, sestre in vnuki do 16. leta starosti oziroma do 25. leta starosti, če se šolajo. Pred vojno so imeli družinski člani pravico do zdravljenja v bolnišnici največ do 4 tednov. Sedaj pa imajo družinski člani pravico do zdravljenja v bolnišnici brez omejitve trajanja. Poleg tega imajo družinski člani pravico tudi do zdravljenja v zdraviliščih, ki je pred vojno niso imeli.

Z O P E T S M O Z A S U L I N O V G R O B

Dne 5. decembra lani nas je nepričakovano zapustil komaj 51-letni Hinko Dolinšek, doma iz Polšnika pri Litiji. Lani se mu je uresničila zadnja želja, da je obiskal domačo deželo, ki jo je imel rad in je bil nanjo ponosen.

Bil je zvest član našega društva »Slavček«, požrtvovalen delavec na kulturnoprosvetnem po-

lju in ga bomo zelo pogrešali v našem pevskem zboru. Rad je hodil na pevske vaje, kljub temu, da je vedno bolj trpel na rudarski bolezni sili-kozi. Kot društveni odbornik je do zadnjega dne izvrševal svoje društvene dolžnosti.

Dne 5. decembra smo ga z društveno zastavo spremili na zadnji poti, kjer se je naš pevski zbor z žalostinko poslovil od njega. V imenu društva pa mu je ganljivo spregovoril tov. Stanko Glogovšek ter položil na grob venec.

Naj bo dragemu dobremu tovarišu lahka tuja zemlja!

Mirko Višnikar,
tajnik društva »Slavčke«
Freyning - Merlebach

Nov internat za učence Metalurške šole na Jenenicah so začeli graditi. V njem bo našlo prostora 300 učencev. Zgrajeni bodo trije dvonadstropni trakti s spalnicami, jedilnicami, sanitarijami, dnevnimi sobami, družabnimi prostori in prostori za telovadbo in šport. Gradbeni stroški bodo znašali okrog 160 milijonov dinarjev.

Kaj delajo naši na tujem

Iz Francije

DVE PRIREDITVI V AUMETZU

Slovenci v Aumetzu smo imeli lani v decembru dve prireditvi. Prvi je bil obisk Dedka Mraza, ki je pisal, da bo obdaril pridne otroke. Seveda so se potrudili, da so bili pridni. Že celo uro pred napovedanim časom so bili zbrani v dvorani in nestrpno čakali, da se pripelje Dedek Mraz. Res ni nič zamudil. Točno ob štirih, kot je obljubil, se je pripeljal, utrujen od dolge poti, toda vseeno dobre volje. Otroci so ga gledali z občudovanjem. Posebno všeč jim je bila njegova siva brada, še bolj pa seveda darila, ki jih je pripeljal. Dedek Mraz je uganil njihove želje in začel darila takoj deliti. Tudi vdov društvenih članov in upokojencev ni pozabil. Mamicam je podaril malo kave, saj ve, da se jim »kofetek« prileže, očkom pa kapljico dobrega vinčka. Otroci so bili presrečni, ker jih je obdaril s slaščicami.

Ko je vsa darila razdelil, je obljubil, da se prihodnje leto spet vrne in prinese poln koš daril, in se — poslovil. Po njegovem odhodu smo še posedeli ob veselem pomenku in rujni kapljici. Imeli smo nekaj veselih slovenskih plošč, pa je naša domača pesem pripomogla k židani volji. Hitro so bile mize pomaknjene v kraj — pa smo se še zavrteli in se prijetno imeli pozno.

Drugi zabavni večer smo priredili na Silvestrovo. Tudi takrat smo imeli plošče, ki so nam pele domače pesmi in glasbo. Do jutra smo plesali, prepevali in bili veseli.

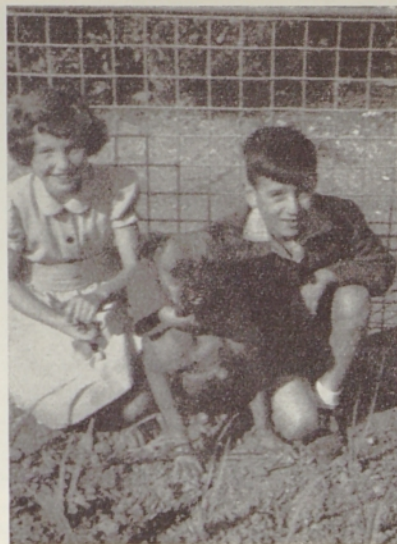
Na koncu pa še nekaj novic iz našega društva: Naš društveni blagajnik Jože Kuneš je odstopil, ker zaradi preselitve drugam ne more več opravljati svojih društvenih dolžnosti. Nadomestil ga bo Anton Godler, ki je bil izvoljen na zadnjem občnem zboru.

Zahvaljujemo se Mariji Pišlar, Ivanu Drobne in Antonu Godlerju, ki so nam posodili plošče domačih pesmi za lepo uspeša zabavna večera.

*Zdraško Leban,
tajnik slovenskega delavskega
rudarskega društva v Aumetzu*

KAKO SMO PRAZNOVALI V SALLAUMINESU

Prav lepo je naše društvo Zdrženje Jugoslovanov v Severni Franciji proslavilo lani državni praznik rojstne domovine 29. november. Na proslavi sta bila navzoča tudi pred-

Marija in Franci Bosina iz Herlena, Merbeck, Holandija

stavnika jugoslovanskega poslaništva tajnik Novakovič in Babič, oba z družinami.

Proslava je zelo lepo uspela. Kakor vsako leto so prejeli najpotrebnejši člani Zdrženja tudi denarne podpore.

Jurij Artič, Lievin

PETNAJSTLETNICA »ZDRUŽENJA JUGOSLOVANOV V SEVERNI FRANCII«

Dne 10. januarja smo imeli lepo uspeli družabni večer z obiskom Dedka Mraza, ki je razveselil stare in mlade, saj je imel polne koše daril za vse. Še pomembnejši pa je bil ta večer zato, ker je naše društvo Zdrženje obenem slavilo svoj

Člani odbora Zdrženja Jugoslovanov v Severni Franciji, zbrani na proslavi Dneva republike lani 29. novembra v Sallauminesu

jubilej, petnajstletnico ustanovitve. Ustanovljeno je bilo namreč januarja 1945, ko so še grmeli topovi v belgijskih Ardenih in ob reki Renu. Hitlerjevske bande in njihovi pomagači so se kot ranjene zveri z zadnjimi zločini znašali nad našimi na rodni grudi, tu pa smo zavedni Jugoslovani že ustanavljali svoje društvo Zdrženje pod zastavo naše zmagovalne jugoslovanske armade. Naše društvo je organiziralo prvo četo mladih borcev, ki so pohiteli na pomoč našim partizanom. Pozneje je pripravilo več repatriacij rojakov v domovino, zdaj pa organizira za rojake iz Severne Francije vsakoletne skupne obiske v domače dežele. Število članstva v društvu se vedno večja kljub temu, da se, žal, večja tudi število naših grobov.

Ko smo se razhajali zadovoljni zaradi lepo uspelega večera in seveda tudi dobre večerje, ki so nam jo pripravile društvene članice, smo si želeli le eno: Da bi v tem letu spet videli drago rojstno deželo.

Jože Martinčič, Lens

ŠTEVILO DELAVCEV SE KRČI

Tu v Creutzwaldu so trije rudniki, v katerih nas je še pred šestimi meseci delalo 2.200 delavcev. Zdaj so en rudnik zaprli in 800 delavcev prestavili na St. Fontaine in Merlebach. Nastaja premogovna kriza. Delavce izpodriva električna energija, olje, plin in nafta, ki so cenejši kakor človeška delovna sila. Tako se vedno manjša število delavcev.

26. decembra smo imeli družinski večer, ki ga je priredilo društvo »Sava«. Navzoča sta bila tudi jugoslovanski generalni konzul Belamarič in konzul Brkovič. Večer je zelo lepo uspel.

J. Planinc, Creutzwald

Slovensko pevsko društvo »Zvon« v Herlerheide — Holandija, ki je lani praznovalo 50-letnico. Ob tej priložnosti so imeli lepo uspelo prireditev. Zbor uspešno vodi g. Wilems. Predsednik društva je Anton Robek.

Iz Nemčije

TUDI PRI NAS IMAMO SLOVENCİ PRIREDITVE

Da naši ljudje ne bi pozabili, da so Slovenci, večkrat priredimo kakšno veselico ali zabaven večer za naše ljudi, ki žive v Porurju. Tako na primer smo imeli lani 17. septembra prav prijetno prireditev z bogatim srečolovom. Obisk je bil zelo velik. Prišli so Slovenci iz Kölna, Duisburga, Düsseldorfa ter Essena. Obžalovali smo le, da je dvorana premajhna. Ni nam manjkalo pravih kranjskih klobas in dalmatinca, kar pač mora biti na vsaki slovenski veselici. Naši fantje so igrali polke in valčke naših Avsenikov. O, koliko lepih slovenskih pesmi smo zapeli, peli smo vse do jutra. Saj imamo svoj moški pevski zbor, ki ga sestavlja kar cel ducač mladih Slovencev. Lep nagovor je imel gospod Tensunderen, ki je drugače rojen Nемеc, ki pa živi med Slovenci že 40 let in zna zelo lepo slovensko govoriti. Posebej je poudaril, da je žalostno, da nekateri nočejo več priznati, da so Slovenci in da jim je slovenska zemlja rodna gruda. Ob koncu svojega govora je zapel:

»Črna zemlja naj pogrezne tistega, kdor odpada...«

In mi vsi smo zapeli z njim.

Novembra smo pokazali našim ljudem na filmskem platnu 200 prekrasnih barvnih slik iz naše prelepe domovine. Posnetki so bili iz vseh predelov Slovenije. Kar dih nam je zastal ob pogledu na naše lepe planine. Slike je posnel neki Bavarec, ki je preživel dopust v naši rojstni domovini.

Zal pa nam primanjkuje slovenskih knjig. Naša knjižnica ima le okrog 80 knjig. Dobiček od naših veselic smo namenili tudi za nakup knjig, da bi lahko ustregli našim ljudem. Jaz sem naročen na »Rodno grudo« in jo naročam še za naprej. Saj jo tako radi prebirajo tudi moji prijatelji, zato res ne bi hotel ostati brez tega našega lista. Še večkrat se bom oglasil s kakšnimi novicami iz našega konca. Vse lepo pozdravljam ter vam želim veliko uspeha v letu 1960 pri pomoči našim ljudem v tujini.

Rudi Sumah, Oberhausen - Osterfeld

Chicaški slovenski radijski plesalci, ki so prvi ponesli preko televizije v milijone ameriških domov naše slovenske plesne in pesmi

I Z Z D A

PROSLAVA 29. NOVEMBRA V AMERIKI

Na predvečer 29. novembra 1959 se je kljub snežnemu metežu zbralo mnogo ljudi na proslavi 29. novembra v dvorani Sokolskega doma v Chicagu. Proslavo je priredil jugoslovanski generalni konzul Jokaš Brajović, ki je imel tudi kratek nagovor. Sledila sta predvajanje lepih jugoslovanskih kratkih filmov in petje. — V kinogledališču Odeon-Carlton v Torontu, Ont. (Kanada) so 29. novembra predvajali jugoslovanska filma »Domovina« in »Cesta, dolga leto dni«. Vstopnine ni bilo.

SLOVENEK PREDLAGAN ZA VRHOVNEGA SODNIKA V CLEVELANDU

Mestna odvetniška zbornica v Clevelandu je priporočila guvernerju države Ohio, naj imenuje mestnega sodnika Slovenca Avgusta Prijatlja (Pryatel) za vrhovnega sodnika v Clevelandu, ker je sedanji odstopil.

KULTURNO ŽIVLJENJE V MILWAUKEEJU

Pred leti so imeli v Milwaukeeju štiri slovenske pevske zборе: Zvon, Naprej, Danico in Planinsko rožo. Največje težave so bile in so še z zborovodji. Dobrih pevcev je še vedno dovolj za dober pevski zbor, samo če bi našli zborovodjo. Zdaj pa je pričelo z delom Slovensko kulturno društvo »Triglava«, čigar člani so novi priseljenci. 22. novembra 1959 so priredili igro »Deseti brat«.

Njihov predstavnik je v pozdravnem govoru dejal, da želijo širiti med ameriškimi Slovenci slovensko kulturo in besedo še mnogo let.

MLADINSKI PEVSKI ZBOR NA TV

V nedeljo, 13. decembra 1959, je nastopil med 13. in 14. uro v sporedu Polka Varieties tudi pevski zbor mladinskega krožka št. 2 SNPJ v Clevelandu pod vodstvom Toneta Šublja v televizijskem sporedu WEWS-TV, kanal 5.

IGRE PO SLOVENSKIH NASELBINAH

Dne 21. novembra 1959 so igrali novi slovenski igralci v slovenski cerkveni dvorani na 22-nd Place v Chicagu Remčevo igro »Užitkarji«. — 19. decembra 1959 so prikazali otroci slovenske sobotne šole v Chicagu pod vodstvom Pavle Mušičeve Golijevo igro »Peterčkove poslednje sanje« in to v veliki dvorani pri Sv. Stefanu. — Kulturno društvo »Dr. France Prešeren« v New Yorku je uprizorilo 9. decembra 1959 v cerkveni dvorani sv. Cirila na Osmi aveniji Vombergerjevo igro »Vrnitev«.

SLOVENSKI DOM OSTARELIH V LEMONTU

V Lemontu, Ill., ki ga imenujejo tudi Ameriške Brezje, je že 20 let slovenski dom za ostarele, ki je pod cerkvenim vodstvom. Imenuje se St. Joseph Home for the Aged. Dom ni urejen moderno, ima zelo mnogo stopnic in podobnih nevarnosti za starčke. Po nalogu oblasti ga bodo morali verjetno zapreti, če jim ga ne bo uspelo modernizirati.

SLOVENSKA ŽENSKA ZVEZA V CHICAGU ZA CELJSKO BOLNIŠNICO

Slovenska ženska zveza v Chicagu je na pobudo svoje častne predsednice Marie Prislund nabavila za kirurški oddelek celjske bolnišnice aparat »gastroscope«. S tem aparatom najdemo morebitno rakasto obolenje v želodcu veliko hitreje kakor z rentgenom. — Na pobudo odbora za dobrotelost pri Slovenski ženski zvezi je poslala klinika v Sheboyganu, Ill. 326 kosov raznega zdravniškega pribora in instrumentov v Slovenijo. Od tega dobi Zdravstveni dom v Šoštanj 104 kose, drugo pa je za splošno bolnišnico v Kopru. Te stvari so sicer že rabljene, vendar so še v dobrem stanju. Ta skrb SZZ za naše zdravstvene ustanove je hvalevredna in zasluži vse priznanje. S tem se je SZZ pridružil Progresivnim Slovenkam v njihovi skrbi za zdravstvene in socialne ustanove. Vsa čast obeama!

SLOVANOV KONCERT

Moški pevski zbor »Slovan« iz Euclida je imel 6. decembra 1959 v tamošnjem Slovenskem društvenem domu jesenski koncert. Na sporedu so bile slovenske narodne in umetne pesmi.

LEPA MLADINSKA PRIREDITEV V CLEVELANDU

Dne 20. decembra 1959 je priredila clevelandška federacija društev SNPJ v veliki dvorani Slovenskega narodnega doma na St. Clairu veliko mladinsko prireditev, na kateri sta sodelovala Mladinski pevski zbor pri Slovenskem delavskem domu na Waterloo Rd. (vodi Joseph Gregurincich) in mladinski zbor krožka št. 2 SNPJ v Clevelandu (vodi Tone Šubelj). Pozdravni govor je imel predsednik federacije Camill Zarnik.

Lani 11. oktobra sta praznovala zlato poroko v našem mestu Barbertonu v krogu svojih treh otrok in mnogih prijateljev Anton in Jennie Ožbolt. Oba sta narodno zavedna, naročnika »Rodne grude« in bivša večletna uradnika pri naših organizacijah. Doma sta iz Babnega polja pri Ložu. Čestitamo in želimo, da bi zdrava in čvrsta dočakala še biserno poroko! Čestitkam se pridružuje tudi uredništvo »Rodne grude«.

Anton Okolish, Barberton

BAZAR KROŽKA ŠT. 2 PS

Krožek št. 2 Progresivnih Slovenk v Clevelandu je imel 5. decembra 1959 v spodnji dvorani Slovenskega narodnega doma na St. Clairu velik bazar.

»TRUBADUR« NA ODRU GLASBENE MATICE V CLEVELANDU

Glasbena matica v Clevelandu je 1. novembra prikazala na odru velike dvorane v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave prvič po letu 1958 spet Verdijevo opero »Trubadur«. Uprizoritev je vodil zborovodja Anton Šubelj.

JUGOSLOVANKE NA MEDNARODNI ŽENSKI RAZSTAVI V NEW YORKU

V New Yorku je bila v začetku novembra 1959 vsakoletna teden dni trajajoča mednarodna ženska razstava. Na njej so sodelovale tudi newyorške Jugoslovanke s posebnim jugoslovanskim paviljonom. Newyorški dnevnik »Daily News« je objavil veliko sliko štirih narodnih noš s te razstave in med njimi tudi gorenjsko, ki jo ima znana slovenska šivilja Helen Kapla. Je to pristna slovenska noša z lepo gorenjsko avbo. Objava v tem listu je pritegnila precej Jugoslovanov, da so si ogledali razstavo.

USPEH MLADE SLOVENSKE SOPRANISTKE

Dne 15. novembra 1959 je imela samostojen koncert v šoli Ward v Kansas Cityju, Kans. sopranistka Dorothy Zalar. Pela je angleške, nemške in francoske umetne pesmi. Rojakinja Zalarjeva je doma iz Leadvilla, Colo.

BALINCARSKI KLUB V NEW SMYRNI

Ko so se Slovenci, predvsem upokoenci, pričeli naseljevati v New Smyrni na Floridi, so si ustanovili slovenski balincarski klub, v katerem se shajajo vsak dan, ob nedeljah pa gredo navadno na skupni izlet v društveni dom v Samsuli, ki je oddaljen od New Smyrne kakih 10 milj. Klub je bil ustanovljen na svobodomiselnih podlagi in ima 65 članov in članic. New Smyrna je največja slovenska naselbina na Floridi in še naprej raste, saj se slovenski upokoenci po upokojitvi navadno selijo na Florido ali pa v Kalifornijo.

Iz Argentine

PROSLAVA ZA OBLETNICO »LJUDSKEGA ODRA«

Dne 5. septembra 1959 je bila v dvorani Kulturnega društva v Vicente Lopez prireditev ob 54-letnici »Ljudskega odra«. Dvorana je bila zasedena do zadnjega kotička. Prireditelj je organizirala mladina Ljudskega odra.

LEPE PROSLAVE JUGOSLOVANSKEGA DRŽAVNEGA PRAZNIKA

Kakor vsako leto so tudi lani jugoslovanski rojaki v Argentini prav lepo proslavili 29. november. Osrednja prireditev je bila v Buenos Airesu v gledališču »El nacional« pod pokroviteljstvom jugoslovanskega poslanika dr. Salka Fejića. Pri odlično uspelem kulturnem sporedu so sodelovali moški in mešani pev-

ski zbor pod vodstvom Cirila Krena in Jakoba Kreblja, pianist Anton Soler-Biljenski, sopranistka Nelly Rubens in drugi. Ta proslava je bila ob pol 10. uri dopoldne. Popoldne ob 19.50 pa je bila prav tako zelo dobro obiskana proslava, ki jo je v svojih društvenih prostorih v Villa Devoto priredilo Slovensko podporno društvo. Poleg pevskih in godbenih točk je bila ta večer ponovitev dobro uspele Vodopijčeve enodejanke s petjem »Snubača«, v kateri so nastopili mladi pevci Slovenskega podpornega društva ob spremljavi orkestra California pod vodstvom J. Samca. Zaključku spreda je sledil ples in prosta zabava.

SLOVENSKI POLMESEČNIK »LIPA«

je pričel objavljati tudi hrvatsko stran. To sodelovanje slovenskih in hrvatskih naprednih rojakov v Argentini je vsekakor treba pozdraviti.

VELIK USPEH SLOVENSKEGA FILMA »VESNA«

Lani smo gledali slovenski film »Vesna«, ki nas je izredno zadovoljil. Bilo je res nekaj krasnega, naša domača govornica, mladina, naše stare mamice. Tako smo se vživeli v ta film, da sploh nismo čutili, da smo v kinu. Zdelo se nam je, da živimo med domačimi ljudmi. Poleg filma smo videli tudi mnogotere kraje naše drage Jugoslavije in z ljubeznijo in navdušenjem smo spoznali, kako se naša domovina poplepšuje in prehaja na novo pot večje in lepše Jugoslavije, kakor pa je bila pred vojno.

DVE POROKI

V naši naselbini na Paternalu se je poročil sin dobro znanih slovenskih gostilničarjev Emila in Milke Živec. Njegova mlada žena je po rodu Argentinka. Nevesto litvanskega rodu pa si je izbral za življenjsko družico Hektor Rijavec, sin Ivana in Paule Rijavec. Obema mladima paroma tudi naše, čeprav nekoliko pozne, čestitke!

NOVA SKLADBA CIRILA KRENA

Plodoviti skladatelj rojak Ciril Kren je lani ustvaril novo glasbeno umetnino komorno kantato »Morju«. Skladba je bila prvič izvajana v Buenos Airesu na petem lanskem koncertu Društva mladih skladateljev Argentine. Med šestimi solisti sta nastopila slovenska umetnika baritonist Angel Hrovatin in pianist Anton Soler-Biljenski. Kantata je prirejena na besedilo pesnika Pabla Nerude in je bila od poslušalcev zelo toпло sprejeta. — Lep uspeh je dosegel pianist Anton Soler-Biljenski v Rosariu, kjer je priredil celovečerni koncert.

Iz Brazilije

JUGOSLOVANKA — NAJLEPSE DEKLE SAN PAOLA

V San Paulu, Brazilija, je nogometni klub »Juweds« (Mladost) razpisal nagradno tekmovanje za najlepše deklet tega kraja. Med petdesetimi tekmovalkami je zmagala Luiza Franulović, rojena 1939 v Braziliji, hčerka jugoslovanskih staršev iz Blata na Korčuli. Mlada Luiza je celih deset let (od 1948 do 1958) živel pri sorodnikih v Splitu, kjer se je tudi izučila frizerske obrti. Zmagovalka je dobila vrsto lepih nagrad, od katerih ji je, kakor je sama izjavila, najljubše enomesečno brezplačno potovanje po Evropi, na katerem bo lahko ponovno obiskala svojo domačo deželo.

Iz Bolivije

SREBRNI JUBILEJ NASEGA DRUŠTVA

Lani so v Cochabambi jugoslovanski rojaki s posebno svečanostjo praznovali 25-letnico obstoja Bolivijsko-jugoslovanskega podpornega društva. Slavnostni program je bil izpolnjen z vrsto naših lepih narodnih pesmi. To društvo je ob svojem

Iz Poljske

Enajst let hrepenim po domači zemlji

Enajst let je minilo, odkar sem na Poljskem in prav toliko let nisem z nikomur spregovoril niti ene slovenske besede, nisem videl nobene gore in nisem bil na domačih tleh. Vsak dan sem v mislih doma, a ponoči sanjam o domu. V sanjah vidim lepe gore v domovini in bele cerkve, vidim svojece ter z njimi kramljam in se veselim, da sem spet doma. Toda ko se zjutraj zbudim in moram na delo, mi ostane samo spomin na lepe sanje o domovini. Svojim otrokom pripovedujem, kako je bilo doma, ko sem bil otrok in potem mladenič. Pripovedujem jim o naših šegah in običajih. Spominjam se, kako lepo je bilo, ko smo na novo leto ob treh zjutraj šli na vaški zvonik, zamajali zvon, ki je s svojim lepim glasom oznanil osem ljudem in vsem goram okrog praznik Novega leta.

Leto je sledilo letu. V mladosti sem poznal samo delo pri tujih ljudeh, po 12 do 20 ur dnevno. Trd kruh so mi rezali tuji ljudje. Takrat ni bilo tako, kakor je danes našim otrokom. Takrat nismo poznali socializma, bil je samo gospod ali pa berač. In tako je šlo žiljenje dalje, prišla je vojna, prekleta vojna...

Preživel sem svoje. Samo enega ne bom pozabil do smrti. Da nisem bil kot borec na domačih tleh, ampak nekje na tujem. Poljska je bila potem ta dežela, ki mi je odprla oči, da sem spoznal, kaj je kapitalizem in kaj pomeni socializem.

To pa je preteklost. Zdaj smo stopili v leto 1960, ko bo človeški razum pretehtal, kaj je boljše, živeti v miru ali pa...?

Dragi svoji domovini, vsemu osebju Slovenske izseljenske matice ter osebju radijske oddajne postaje v Ljubljani ter vsem svojim znanecem in sorodnikom občine Križe, okraj Kranj, želim:

Srečno, mirno, zadovoljno leto 1960 in obilo uspeha pri gradnji drage socialistične Jugoslavije in mnogo uspehov v bodočnosti! Če bo mogoče, poleti na svidenje!

Franc Mali, Skolimov — Poljska

Rojaki nam pišejo

SE MISLIL NISEM, DA BOM DOBIL KAJ TAKO LEPEGA ...
Johnston City, Ill., ZDA

Sporočam Vam, da sem dobil Vaš nepričakovani list »Rodno grudo«. Se na misel mi ni prišlo, da bom dobil kaj tako lepega in častnega za božično darilo. Prav lepo se Vam zahvaljujem, ker ste se spomnili tudi name in Vam sporočam, da želim postati stalni naročnik Vaše revije. Pošiljam Vam štiri dolarje za naročnino, če bo premalo, me obvestite, če pa je preveč, obdržite v korist listu. Slovenski izseljenski koledar kupim vsako leto tukaj. Želim Vam veliko uspehov in veliko novih naročnikov za priljubljeni list »Rodno grudo«. Ob priložnosti bom tudi sam skušal napisati kaj zanj. Lepe pozdrave

Antony Vatovec

HVALA ZA SLOVENSKI
IZSELJENSKI KOLEDAR

Stiring Wendel, Moselle, Francija

Prejela sva Vaš koledar za leto 1960 in nama ni žal, da ste ga poslali, ker je res zelo lep in zanimiv. Rada ga čitam in pregledujem lepe slike naše lepe, nove domovine. Ponosni smo nanjo, čeravno smo v tujini. Pošiljam Vam denar za koledar in Vas prosim, da mi sporočite, koliko dolgujem za »Rodno grudo«.

Terezija in Dominik Sumej

TUDI SLOVENC V TUJINI
BUDNO SPREMLJAMO
RAZVOJ ROJSTNE DOMOVINE

Moers, Nemčija

Tudi mi Slovenci v tujini budno spremljamo razvoj rojstne domovine in ponosni smo na našo socialistično državo, ki danes uživa velika ugled v svetu. Z delom in skrbjo za človeka se je ljubezen do rodne domovine globoko vsidrala v srca vseh Slovencev in Jugoslovanov. »Rodna gruda« pa nam dokazuje ljubezen do nas Jugoslovanov, živčih v tujini. Zato bomo tudi mi v tem letu doprinesli še večji delež za poglobljene medsebojnih misli, podpore in skrbi.

France Kosmač

MOJ MOZ JE FRANCOZ,
A SE TUDI ZANIMA
ZA »RODNO GRUDO«

Vrancourt, P. d. C., Francija

Prosim, oprostite, če sem zamudila s plačanjem naročnine. Danes Vam pošiljam tisoč frankov, če še kaj dolgujem, sporočite. — Moj mož Vam sporoča rešitev uganke v 12. številki »Rodne grude«. On je Francoz, ampak se zanima za naše kraje in z veseljem pregleduje »Rodno grudo«.

Irene Thery

IZ SRCA SE ZAHVALJUJEM
ZA VAS TRUD

IN POŽRTVOVALNOST

Creutzwald, Moselle, Francija

Z velikim veseljem prejemam vsak mesec prelepo »Rodno grudo«. Prejela sem tudi lepi Slovenski izseljenski koledar za leto 1960. Za vse skupaj se Vam prav iz srca zahvaljujem, še posebno za Vaš trud in požrtvovalnost, ki jo izkazujejte Slovincem v tujini. Pošiljam naročnino za »Rodno grudo« in za koledar. Srečno in veselo leto 1960 Vam želijo

Lidija Lesica, mož Rudolf
in hčerka Nevenka

VSAK MESEC KOMAJ ČAKAM
»RODNO GRUDO«

Essen, Bergeborbeck, Nemčija

Najlepše se Vam zahvaljujem za »Rodno grudo«, ki jo vsak mesec komaj čakam. Željno pričakujem branje in slike, ki mi povedo, kaj je novega po naši domovini. Pošiljam Vam 10 mark za naročnino in prosim, da mi čimprej pošljete tudi Vaš koledar. Denar pošljam takoj, ko ga prejmem. Tovariške pozdrave

Johan Kusole

»RODNA GRUDA«
MNOGIM OMEHČA SRCE

North Chicago, Illinois

Pošiljam Vam nadaljnjo naročnino za »Rodno grudo«, katere vsebino vedno z veseljem prečitam. V novembrski številki me je razveselil članek o naši zlati jubilejni prireditvi društva Sv. Roka št. 94 Ameriške bratske zveze, katere-

deh, kako so se mučili za izlojenje po svetu. Vem, kako je težko v tujini, še posebno od začetka, ko ne znaš jezika. Prav lepo pozdravljeni!

Uršula Preskar

SOLZE MI OROSE OČI

Mouzon, Ardennes, Francija

Tako sem zadovoljna vedno, ko pride Vaš časopis. Človek se kar ne more nagledati, koliko je novega doma. Solze mi orose oči, ko gledam ljudi na ljubljanskem kolodvoru, ki so tako srečni, da so bili doma. Upam, da tudi jaz še dočakam vesel dan, ko se bom pomešala med te srečne ljudi.

Helene Jeras

»RODNA GRUDA«
BO SPREMLJALA VSA MOJA
POTA

Hceeren-Werve, Westf., Nemčija

Tudi v bodoče bom zvest naročnik »Rodne grude«. Hočem, da me spremlja povsod, kjerkoli bom, na vseh mojih potih, ker je res dragoceni zaklad za nas v tujini, ki smo potrebni tolažbe in veselja. Ne morem popisati, kako je hudo, če je človek sam v tujini in kako ga slovenska revija lahko razveseli. Ko pride ena številka »Rodne grude«, že računam, kdaj bo prišla druga. Nikdar ne zaspim prej, da ne prečitam lista. Ponosni in hvaležni smo, da imamo Vas, ki tako lepo skrbite za Slovence na tujem.

Johan Soetec

ga tajnik je moj mož že 24 let. »Rodna gruda« s svojimi članki in slikami mnogim omehča srce, da se odločijo za potovanje v rojstni kraj. Ko sem bila leta 1952 sama na obisku, nisem utegnila videti niti polovico tistega, kar sem želela. Zato tudi v meni še vedno tli želja, da še enkrat obiščem drago Slovenijo. Za enkrat, žal, ni mogoče.

Mary Stanovnik

PO TRIDESETIH LETIH
SEM BIL SPET DOMA ...

Lens, P. d. C., Francija

Že 30 let nisem obiskal Jugoslavije in si morete misliti, kako sem bil vesel tega dogodka, še posebno, ker sta bila z menoj moja dva sinova in en Francoz. Vsi so navdušeni in z nepopisnimi spomini odšli iz naše prelepe domovine.

Mihael Zorko

RADA BEREM
O NASIH LJUDEH, KI SO SE
MUČILI PO SVETU

Barbeton, Ohio, ZDA

Pošiljam Vam šest dolarjev za Vaš koledar in »Rodno grudo«, ki jo imam plačano do aprila. Koledar sem že do polovice prebrala. Zelo rada berem o naših lju-

Rojakinja Ažmanova s svojimi štirimi sinovi, lastnica znane mesarije in delikatese v Clevelandu

K R E S N A N O Č

Illustriral Stane Kumar

In od tedaj divji mož pod goro ni več upil: »Sejte, sejte!« kakor po navadi, da bi ljudje šli sejat, ampak: »Jure, Matijev sin — Jure, Matijev sin!«

Vsi ljudje so ga slišali in tudi Jure. Postalo mu je očito, da nad njegovim rojstvom leži skrivnost. V začetku ga je to mučilo samo v nekaterih trenutkih in je zopet zaspalo. Imel je druge skrbi. V ješčnosti doraščajočega otroka je sanjal le o polnih skledah. Hlastal je po kosih črnega kruha, po pesteh suhih drobnic in po prgiščih trdih lesnik. V Martinovi bajti je bil stradež tako domač, da je gledal skozi vsa okna.

Dorasel je mekoliko, tedaj je opazil, da ga ljudje ločijo od drugih, da ga nimajo za človeka, podobnega drugim. Prisluhnil je v marnje ljudi in spoznal, da se njihove besede skladajo z govorjenjem pastircev in s klici divjega moža.

»Juretov oče je morilec,« so pristavljali.

Več ni izvedel od njih. Mrzil jih je. Rad bi bil imel moč velikana, da bi rual drevesa s koreninami vred in prisilil ljudi, da mu vse povedo. Želel si je praprotnega semena, da bi v božični ali kresni noči izvedel resnico od govorečih živali.

Ker je imel zrasle obrvi, so vaščani trdili, da je volkodlak, ki pije kri ljudem in živalim. Rekli so, da ima uročne oči. Kadarkoli je stopil kam v izbo, so matere zakrile svoje otroke. Še k živini so ga neradi puščali.

Izmed vseh ljudi ga je najhuje sovražil mož z velikimi rdečkastimi brki. Ta je bil rajnega Tinaca brat. Martin je bil njegov gostač. Jure je še v sami srajčici letal po vasi, ko ga je napodil s kamenjem, blatom, reskami, z vsem, kar mu je prišlo pod roke, če se je igral s Tončetom, sinom njegovega rajnega brata, ki je bil dve leti starejši od Jureta.

V vsako hišo je smel vstopiti, v Tinačevo nikoli. Iz vsake roke v vasi je že prejel kruha in hrušk, Tinačevi mu še nikoli niso ničesar dali. Svetka je smela hoditi čez klanec k sosedu, on ne.

Od strica se je polagoma navzel sovraštva tudi Tonček. Komaj sta se dečka zagledala, že sta se spoprijela s kamenjem in blatom. Šele po stričevi smrti je Jure smel stopiti v Tinačevo hišo. Bil jim je za pastirca; moral je služiti, ker je bil sin njihovega gostača.

Toda sovraštvo med Tončetom in Juretom je ostalo tudi poslej in je raslo od dne do dne. Kdaj pa kdaj bi se bila malone pobila.

Nekoč je bil Jure pogodil Tončeta s pračo naravnost v čelo in se je krohotal ko škrat.

»Tvoj oče je ubil mojega očeta,« mu je vrgel Tonče in si brisal kri.

Po teh besedah je Juretu zamrl krohot, s sklonjeno glavo je odšel po klanecu.

Edini človek, ki ga je gledal z ljubeznijo, je bila Svetka. Drobna, dobra deklica, ki jo je v mislih primerjal z belo vilo in ki ni poznala matere, kakor tudi on ni poznal svoje roditeljice...

Kako sestrsko ga je zmeraj gledala s svojimi lepimi očmi! In še tedaj, ko sta izvedela, da si nista brat in sestra, se njuno pristržno razmerje ni nič spremenilo.

Kadarkoli mu je bilo težko pri duši, se je zatekel k nji.

Takrat, ko mu je bil Tonče vrgel tiste besede, jo je našel na vrtu pod jablano, ki je bila vsa v rdečkastem cvetju. Lističi so se ji ko krvav sneg usipali na lase.

»Mislila sem, da že vse veš,« ga je milo pogledala, ko ji je potožil svoje gorje.

»Kdo naj mi pove!« je zastokal Jure.

Svetki se je zasmilil, kakor da je bolan in nima nikogar na svetu. Položila mu je roko na ramo in mu gledala v oči, kakor da naj to omili vsako besedo, ki jo bo izrekla.

»Tvoj oče je ubil Tinaca,« je drhtelo dekle. »Nato so ga zvezali in odpeljali. Eni pravijo, da so ga ubili biriči, drugi trdijo, da je pobegnil iz ječe.«

»Zakaj ga je ubil?«

»Tega ne vem.«

Juretu je vse plesalo pred očmi. Pred seboj je videl živega očeta, ki bega po tujih deželah, nato mrtvega, ki ga žro črvi. Zdelo se mu je, da vidi človeka, ki brez glave teče mimo Martinove bajte. Ali ni to rajni Tinac?

Iz dna duše se mu je rodila nova misel in ga zapekla ko žerjavica.

»Ali me boš zdaj še imela rada?« mu je bilo skoraj do joka.

»Kaj govoriš!« je rekla Svetka.

Nato je nagnila glavo in zakopala obraz v njegove kuštrave lase. Razjokala se je; biló ji je hudo za fanta, ki jo je toliko let imel za sestro.

Od tedaj jo je Jure ljubil kot dekle. Razumel je tudi sovraštvo Tinačevih. In ga vendar ni razumel. Kaj jim je storil? Začel jih je mrziti

tudi on. Sovrašтво mu je kot črn trn poganjalo v srcu in ga zbadalo vse dni in noči.

Tonče in Jure se nista mogla več prenašati. Kadarkoli sta se srečala, sta pljunila drug pred drugega.

»Fej!«

Tonče je bledél, a Jure se je krohotal.

Nekoč bi se bila skoraj pobila. Srečala sta se na klancu. Pale so strupene besede. Tedaj sta se srdito spopadla in se valjala po blatu. Tonče je bil močnejši, spravil je Jureta podse, mu pokleknil na prsi in pobral kamen. Če bi ne bili pri-tekli ljudje, bi ga bil ubil.

Od takrat Jure ni bil več pri Tinacu. Znova je živel pod streho Martinove bajte. V zameno zanj je morala Svetka za malo dekle k Tinacu.

»Daj mi cvetlico!« ji je rekel Jure, preden je stopila čez klanec v svojo prvo službo.

In mu jo je dala s trepetajočo roko, vsa je rdela v obraz. Tedaj je prvič začutila dotlej neznano čustvo ljubezni. Objela sta se v večernem mraku in se dolgo nista izpustila.

»Kaj bo z Juretom?« so se spraševali ljudje.

»V vojake ga bomo dali, ko bo morala vsaka deseta hiša poslati zopet po enega galjota v Tol-min,« so odgovarjali najmodrejši.

»Če me boste mogli uloviti,« se je zarežal Jure.

Odšel je na planino, kjer je bil za pogodiča. Tam gori je doživljal novih stvari. Veliko težkega, a tudi mnogo veselega. Objemala ga je samota, omamljala ga je priroda. Čudoviti dnevi v soncu, strahotne noči v nevihti, ko so besji rjovelj skozi les, ko je vršal divji lov in so se čarovnice lovile čez pobočja ter so se vedomci trgali med seboj kot zveri. Neizmerne jase zlatic in vrtnic, prstnikov v blesku ognjenega zlata, vijolic in jegličev, belih zvončnic in svedrcev, v žalobne barve odetih čeladic, osata in dimka. Na nedostopnih skalinah se je ponujala očnica. In zdravilna zelišča, za katerih koristi je zvedel pastir Štefuc, ki je nosil na kresni večer praprotno seme na prsih. In sladke koreninice, ki so mu gasile najhujšo žejo in mu tešile lakoto, skrivnostna moč brinja in med divjih čebel. In strah pred volkovu in pred medvedi, a nad vsem žvižgi jastreba, ki je meril nebo v neznanski višini in prežal na jagnjeta. In delo v pastirskem stanu, pesem, molitev in razgovori, bajke in dovtipi, vrisk in smeh, klical je iz brega v breg, prepir in pretep, ki se je navadno končal z razsodbo spravnikarja.

Juretu je bila planina od dneva do dneva, od ure do ure bolj pri srcu. Nadomeščala mu je mater in očeta, pastirji so mu večkrat neusmiljeno nagajali, zato ni maral zanje. Oklenil se je Štefuca, ki je 40 let preživel na planini; starec ga je vzel v svoje varstvo.

»Svetka!« je poklical polglasno

Pogosto je mislil na Svetko. Hkrati je mislil tudi na Tončeta. Težko mu je delo, da deklet živi v bližini tega človeka. Vsako novico, ki je prišla o nji iz doline, je ujel in premislil v svojem srcu. Izvedel je, da je umrla Tinačevka, ki je strogo pazila na red v hiši. Ta novica mu je še huje obtežila srce. Laže mu je bilo, ko se je mladi Tinac, ki je bil sedaj gospodar, nekaj mesecev zatem oženil.

Kadar je bil doma, je z budnim očesom opazoval, kako se Tinac smuka okoli dekleta. Da, saj je razumel; njeno cvetoče zdravje ga je mamilo in zapeljevalo. Nekoč je videl, kako jo je bil za plotom pograbil za roko in je ni izpustil, dokler ni zakričala. Tedaj bi bil Jure najrajši planil nanj zviška ko jastreb, a se je premagal.

3.

»Moja mati!« je v urah žalosti in samote vzdihovala Svetka. »Moja mati!«

Hrepenela je po nji, a je ni nikoli poznala. Prav iz daljne mladosti, skoraj iz detinstva, iz daljave, ki se je komaj dotikala njenega spomina, je migotala njena nejasna podoba. Mati je bila že dolgo v grobu. Ostal ji je samo oče. Toda — Svetka ni vedela, zakaj — nanj ni mogla navezati svojega srca.

»Saj ni Martinova,« je nekoč ujela govorico ljudi. Besede so jo pičile ko sršenovo želo. Kdo je njen oče! Prebridko ji je delo, da bi bila vpraševala. Potlej ji je bil Martin še bolj tuj ko kdaj prej. Navezala se je na Jureta, ki ji je bil nekoč brat, a pozneje še več kot brat.

Svetka je bila nenavadno dekle. Kdor je poznal njeno mater, je dejal, da ji ni nič podobna. Če je stopila v krog tovarišic, se je ločila od njih ko plavica od rumenega žita. Imela je rjav obraz, črne lase in črne oči. Njene lepe, drhteče nosnice in močne, rdeče ustnice so lovile nase vsak moški pogled.

Njen značaj je bil podoben pomladnemu vremenu. Muhasta in nerazumljiva je nekoč prosila, da bi gnala past v senožet pod gozd. Ko je prišla nevihta, je stala sredi toče in strel in se ni premaknila. Zdelo se je, da uživa ob divjanju prirode in da ji njena skrivnostna moč prehaja v krvi. Drugič se je plašila še pred bliskavico, ki se je vžigala na jugu, v kotu, kjer se stikajo gore. In že jo je zagrabilo, da je v mraku letela za lučmi vedomcev, sledila klicu divjega moža pod gozd in v gozd med temna drevesa. Vsa vas je trepetala v strahu zanjo, dokler se ni vrnila. Še isti večer se je preplašila maliča, ki je čepel v jasliah in kričal: »Dekla, molzi, ne počivaj!«

Pravili so, da je mesečna: sredi noči vstaja, hodi po dvorišču in gleda v nebo; ko se prebudi, počene na zemljo in se bridko razjoka.

Ljudje so jo gledali ko čudo in so jo ljubili, vsak po svoje. Ona ni ljubila nikogar razen Jureta. Tinaca, ki jo je zasledoval pri vsakem koraku, ni ljubila ne sovražila. Bala se ga je.

4.

Dva dni zatem, ko so bili pastirji odgnali živino pod gozd, je Jure stal ob Martinovem pažu in gledal skozi ozko špranjo tja pod Tinačevo hišo.

Tonče je tesal treske, Svetka jih je pobirala v predpasnik. Tedaj je treska odletela dekletu v obraz. Svetka jo je ujela in vrgla v Tončeta. Nato sta se z njimi obmetavala ko dva zaljubljenca. Slednjič je Svetka izginila v vežo.

Juretu se je prizor vtisnil globoko v srce. Tisti večer je bil Tinačev pes nenavadno nemiren. Tonče je trikrat pogledal pred hišo; ker ni našel nič sumljivega, se je vrnil v izbo.

Slednjič se je pes, kakor da ga je nekaj nepričakovano vrglo iz dremavice, divje vzpel na verigi. Hotel je zalajati, a glas mu je ostal v grlu, kakor da mu ga je nekaj presekalo. Iz sence ob hiši se je dvignil nekdo in se sključen splazil do hleva. Stisnil se je k lestvi, otipal okence in potrkal.

»Svetka!« je poklical polglasno.

Okno se je z rahlim cvrkutom odprlo, v temnem okviru se je prikazal dekliški obraz.

»Ali si ti, Jure?« je dahnila Svetka. »Beži, beži, da te ne raztrga pes.«

»Zadavil sem ga,« je zašepetal Jure.

»Zadavil?« ga je gledalo dekle, kakor da ga ne more razumeti. »Pojdi, da te ne dobi gospodar!« jo je zaskrbelo.

Jure se ni zmenil za to, glodala ga je drugačna skrb. Stisnil je pesti, kakor da je pripravljen na napad, oči so mu boljčale v rjavi obraz.

»Povej, ali me imaš rada?«

»Moj Bog, beži! Zakaj hočeš to vedeti prav nocoj.«

Jure ni odnehal.

»Povej, če me imaš rada!«

»Saj veš, da te imam. Ali zdaj pojdi!« je Svetka vsa koprnela od strahu.

»Obljubi mi, da pustiš to hišo in pojdeš drugam!«

»Drugam?« se je dekle začudilo in v trenutku pozabilo na nevarnost, na katero je še pravkar mislilo.

»Saj ne morem proč. Ne smem. Ali ne veš, da smo gostači?«

Svetka je opazila blesk Juretovih oči in se ni več čudila. Spoznala je, kaj čuti. Bilo ji je sladko pri srcu, strah je premagala dekliška ljubezen.

Preden sta si utegnili še kaj reči, so se ji oči široko razprle; hotela je krikniti, toda bilo je prepozno. Jureta je zadel težak udarec na glavo. Noge so mu klecnile, zaječal je, se opotekel in zadel z glavo ob zid.

»Prekleti ponočnjak!« je zarjul Tinac, ki je stal za njim.

Jure se je hotel pobrati, toda že je priletel drugi udarec. Svetka je zavpila, njen glas je obupno presekalo noč. Tinac je obstal, kakor da se je prestrašil njenega krika. Jure se je pobral in globoko upognjen ko pijan izginil za voglom. Tonče se je zopet zavedel in zalučal krepolec za njim.

»Sramuj se, povaljanica!« se je znesel nad Svetko, ki je zaprla okence.

V temi je dotipal psa, ki je mrtev ležal na verigi. Vzel ga je v naročje, lko da ga hoče s tem prebuditi v življenje, in ni nehal kleti.

5.

Po ozki poti, ki vodi iz doline v vas, je jezdil tolminski gastaldo. Molčal je in gledal tako grdo, da sta župan in pomožni duhovnik, ki je kdaj pa kdaj nadomestoval župnika pri podružnici, nekam plašno ne brez besed pobiral stopinje za njegovim konjem.

Lazne že dolga leta niso dale vsega davka ne desetine. Dvanajst soldov od posestva za svetno oblast in desetino za cerkev. Dajatve v siru od planine, vinar turškega davka za vsako dušo, naj bo kmet ali bajtar, hlapec ali dekla.

Gastaldo se je ozrl po županu, ki ga je mučila potegonica, da je venomer vlekel v nos in si ga brisal v rokav bukovega jopiča. Pokazal je z bičem na hiše pod hribom in na novo cerkev.

»Ali so to Lazne?«

»Da, vaša gnada.«

»Lazne!« je gastaldo spačil besedo, da se je prilegla njegovi latinščini. »Pa povej, zakaj to gnezdo ne daje, kar je dolžno?«

Župan latinščine ni razumel, pogledal je duhovnika, ko da ga prosi pomoči. Tudi ta je moral priznati, da za posvetne reči ni posebno več tega jezika.

Plemič se mu je zakrohotal. Ko je razločneje ponovil vprašanje, ga je duhovnik prevedel.

»Slabega kapomaža smo imeli,« je pojasnil župan.

»Zakaj nisi izbral drugega?«

Župan je molčal.

»Ali poznaš katerega, ki bi bil pripraven za to?«

»Tinac bi bil. Njegov oče je bil dober, bo tudi sin.«

Prišli so v vas. Paglavci, ki so prvič videli konja, so kriče bežali po klancu. Prišleci so se ustavili pred Čemažarjem, ki je bil pravkar stopil na prag svoje hiše. Bil je majhen, zaspan človek; po gastaldovem in županovem obrazu je uganil, da nekaj ni v redu.

»Ti si kapomaž?« ga je vprašal gastaldo skozi stisnjene zobe.

Čemažar je razumel eno samo besedo, a je uganil, kaj ga vprašuje; pritrnil mu je. Nato se je obrnil do župana.

»Ti, povej jim, da nisem hotel biti kapomaž. Povej jim, no, da nimam nič kaj srca za to in da jim rad vračam to čast...«

Prekinil ga je plaz gastaldovih kletvin, ki jih je pletel kar v štirih jezikih. Bile so take, da je duhovnik, ko se je gastaldo obrnil do njega: »Prevedite mu to!« — prebledel ko stena. Ni ga zadrževal le strah pred grehom, tudi njegovo znanje jezikov ni segalo tako daleč.

To obotavljanje je gastalda še huje razkajalo. Svojo jezo je stresel nad Čemažarjem, ki je nenehoma drezal v župana: »No, povej jim...« Dvignil je bič in ga začel tepsti, kamor je priletelo, po plečih, po rokah, po glavi. Kmet se ni upal upreti ne pobegniti. Z rokami si je zakrival obraz in sključen v dve gubi je ječal ko otrok.

»Aj, aj, aj,« je bilo slišati med udarci, »saj nisem nič hudega storil! Župan naj pove...«

Župan nobene ni črnil. Z duhovnikom sta stala ob strani in se molče spogledovala. V hiši je tulila Čemažarica, ki se je bala, da ji zdaj zdaj ubijejo moža.

Bič je zadel kmeta po obrazu, da je divje zarjul od bolečine, se opotekel in se lovil na roke. Tedaj je gastaldo prenehal s tepežko, obr-

nil konja in odjezdil po klancu. Župan in duhovnik sta šla za njim.

Prišli so pred Tinačevo hišo; tu se jim je nudil podoben prizor, kakor so ga malo prej napravili pred Čemažarjem. Tinac je ves od jeze cecal gostača Martina, ki je stal sključen pred njim, lovil ravnotežje in z rokami prestrezal brce, da ga niso zadevale v trebuh. Oči so mu prosile usmiljenja.

»Pusti me, Tonče!« je javkal Martin. »Jaz je tega nisem učil. Če ti ne dela po volji, domov naj gre. Bo pa stradala. In pretepel jo bom.«

»Nikamor ne pojde,« je vpil Tinac. »Povaljanica pa je, Jureta preklesti!«

»Kako naj ga preklestim? Star sem že, on pa je mlad in močan.«

»Nočeš ga,« je Tinacu še huje rasla jeza. »Potuho mu daješ. Na.«

»Saj ga bom,« mu je obljubil Martin, ki je čutil bolečino na stegnu. »Bom, bom.«

»Daj ga! Ubij ga! Jaz bi ga ubil.«

Tedaj je Tinac opazil tujce in župana. Rdečica zadrege mu je spreletela obraz.

Prizor ni bil nenavaden, zato se mu nihče ni čudil. Gastaldo se ga je celo razveselil... Razmerje bajtarjev in gostačev do kmetov je bilo prav isto ko razmerje podložnikov do gosposke. Preobilica ljudi, ki je svoj čas odhajala v suženjstvo, se je zdaj plodila po lesenih bajtah. Komaj se je otrok rodil, je bil že določen za pastirja ali za pestrno pri kmetu, čigar je bila bajta, nato za hlapca ali deklo; nekaj fantov so oddali v vojake, nekaj deklet v službo na gradove. Bajtar in gostač se nista smela brez dovoljenja ne ženiti ne seliti. Kmet ju je smel pretepati ko otroka, kakor je smel njega tepsti plemič, ne da bi pri tem le trenil z očesom.

POIZVEDBA

Leta 1959 je Karolina Škruba, ko je potovala v Francijo — Pais de Calais — k svojemu možu, na poti iz Ljubljane spremljala 7-letnega dečka Marcela, ki je bil v Ljubljani na obisku pri svoji teti in se je vračal k staršem v Pariz. To srečanje je obe družini tesno povežalo. Vojna pa je te vezi pretrgala. Škrubovi zelo želijo obnoviti to prijazno znanje in prosijo vse, ki bi kaj vedeli za Marcela, ki je medtem zrasel v mladega moža, oziroma za njegove starše (priimka se ne spominjajo), da jih o tem obvesti na naslov: Anton Škruba, Rue Longue 12, Merlebach, Moselle, France.

Iščemo Joa Kočevarja, o katerem že več let nimamo nikakšnih vesti. Njegov zadnji naslov je: 5455 East 95 th St. So Chicago, Illinois. Kdor kaj ve o njem, prosimo, naj sporoči na naslov: Jurij Hočevar, Ljubljana, Rožna dolina c. X/8.

Mladi vod

Kajetan Kovič:

LETO TEČE

Za devetimi gorami,
kjer so meseci doma,
so dobili sinčka-palčka,
novoletnega moža.

JANUAR je zibko zibal,
pa ob zibki je zaspal
in že palček je popihal
in na sanke se pognal;

FEBRUAR za njim je skočil,
pa mu sapa je pošla.
MARCU je zato naročil
naj domov ga pripelja.

Že *AVGUSTA* v velikana
se je palček spremenil
in s *SEPTEMBROM* nosil koše
polne sladkih hrušk in sliv.

Grozdje je pobral z *OKTOBROM*
in si kupil palico,
da k *NOVEMBRU* bo zahajal
kdaj pa kdaj na malico,

ker njegove stare noge,
komaj, komaj še drže,
težko čaka že *DECEMBRA*,
no, pa tudi ta že gre,

da odvede ga v deželo,
kjer so meseci doma
in kjer starček — Staro leto
svoj poslednji kot ima.

Toda fanta je povabil
stric *APRIL* v zeleni gaj,
kjer mu je piščalko vrezal
nagajivec bratec *MAJ*.

Potlej z *JUNIJEM* sušila
krmo sta za zimske dni,
žito z *JULIJEM* kosila,
kar so dale jim moči.

COSMOS

Inozemska generalna zastopstva za FLRJ

LJUBLJANA, CELOVŠKA 34

P. O. B. 31 Telefon 23-381

Imamo generalna zastopstva za naslednja inozemska podjetja:

Alfa Romeo, Milano
Salamini Ildebrando, Parma
Rimorchi Bertoia, Pordenone
Ansaldo Fossati, Genova
Trione, Milano
Nova Werke, Milano
Spica, Livorno
Sila, Cigliano

KOTEKS

UVOZ - IZVOZ

Ljubljana, Kidričeva ulica 3

odkupi in prodaja
vse vrste surovih kož,
odpadke od kož,
lubje, ježice in ruj

SVOJE
POSLOVALNICE
IMA V VSEH VEČJIH
KRAJIH SLOVENIJE

Continental export

LJUBLJANA, BEETHOVNOVA ULICA 11/V

p. p. 251, telefon 23-446 do 23-449, teleprinter 03-175

Uvažajmo:

industrijske stroje, črpalke,
gradbene stroje, lesne
predelovalne stroje, orodje
in druge metalne proizvode
ter tehnični material, šivalne stroje,
pisarniške stroje, električni gospo-
dinjski pribor, aparate za telegrafijo,
telefonijo, televizijo ter elektrode

Tovarna perila, pletenin in rokavic

Spik

KRANJ - JUGOSLAVIJA

*Izdelujemo vse vrste moškega
perila, pletenine v vseh modnih
krojih in desnih
ter rokavice za vse priložnosti
Naši priznani kakovostni
izdelki so iskano galanterijsko
blago tudi na mnogih tržiščih
izven Jugoslavije*

August Kollander & Co.

*JE POTOVALNA
AGENCIJA*

*ki ima pooblašćeno
zastopstvo
vseh letalskih
in pomorskih družb*

*urejuje
denarno poslovanje
med jugoslovansko
Narodno banko
in American Express
Company*

*pošilja pakete
v vse države sveta*

*preskrbi listine za razne
pravne zadeve,
tudi za vselitev v ZDA*

*opravlja posle javnega
notarja*

Potovalna agencija posluje
že nad 30 let v veliko zado-
voljstvo naših ljudi in se vsem
tudi za naprej toplo priporoća

August Kollander & Co.

Cleveland 3, Ohio, ZDA

6419 St. Clair Ave.

Telefon HE 1-4148

Kabel Kollander Cleveland